

Részletek 75 év jegyzőkönyveiből

1912/1913

Tanító eljárásunkban első célunk legyen növendékeinkben a munkaszeretetet felébreszteni és megerősíteni. A haladást a műveltségében csak az tudja igazán értékelni és megbecsülni, aki tiszteli a munkát, mely azt létrehozza. Ahogy bizalma önmagában, hite a tökéletesedésben csak annak lehet, akit nem riaszt meg a munka, s nem rettent vissza a küzdelem. Szeretni fogja pedig a tanuló azt a munkát, mely érdekli s mely nem múlja felül erejét.

1913/1914

A tanárok nagy lelkesedéssel, kitartó buzgalommal, el nem ernyedő türelemmel végezték munkájukat. Vezető gondolatuk volt, hogy a tanítás súlypontja az iskolára essék, de azért nem akartuk a tanulót a házi munkától sem teljesen felmenteni, hiszen az önfegyelmzésnek, az önállóságnak, a köteleességteljesítésnek legerősebb eszköze éppen az önmunkássághoz való szoktatás...

Mert lehet-e szebb munka a mienkénél?... Azt mondja Szt. Chrysostomus: a legügyesebb festőnél, a legkiválóbb szobrásznál többre becsülöm az okos nevelőt. Valóban az a művész, ki durva anyagba önt eszményi életet, csak éppen hogy nyomában jár a nevelőnek, aki a rábízott emberanyagot formálja egy főséges ideál céljai szerint. A művész anyaga a vastag szövésű vászon, a hideg kő, a kemény érc; a mienk a puha, hajlítható lélek. Annak eszköze a súlyos pöröly, az éles véső, a mienk a türelmes szeretet, a szerető türelem. A művész alkotása a nagyság emléke, a mi munkánk eredménye maga a való nagyság.

1914/1915

Elnök-főigazgató helyesli, hogy a tanári kar nem kemény szigorral, mint inkább szeretettel iparkodik hatni az ifjúságra annak mindenirányú fejlődése érdekében. Főleg azért hangsúlyozza ezt, mert a pubertás korába lépő ifjúság vezetése aggályos gondot, körültekintést kíván. Pedagógiai felfogása mindenkor ellentétbe helyezkedett a nemi kérdésekben sürgetett felvilágosítás megadásával. Óvatosságra inti az intézetet a leendő iskolaorvos kiválasztásában, nehogy ennek a szexuális pedagógia ügyében elfoglalt nyers felvilágosító álláspontja a gyermekek lelkivilágára rombolólag hasson.

1915/1916

Az igazgató tapasztalatai szerint intenzív és eredményes munka folyik az iskolában... Csak a IV. osztály mozdul kissé nehezen, aminthogy viselet dolgában is itt fordul elő a legtöbb panasz. Eme jelenségek megállapításánál és elbírálásánál azonban nem szabad figyelem nélkül hagynunk azokat a fiziológiai elváltozásokat, amelyek a pubertás kezdődő korában a fiúkon végbemennek... A mindenre kiterjedő éber ellenőrzés, a meg nem vesztegethető következetesség és a türelmet soha el nem veszítő szeretet a legfőbb eszköze ebben a korban nevelő munkánknak. Ezekkel vezetjük át fiainkat fizikumuk revolúcióján.

1916/1917

Gondosan távol tartandó... az egyes órákon mind az elvégzendő anyag kiválasztásában — s ez különösen most, a háborús redukción idején kíván nagy gondot és éleslátást —, mind a tanítás technikájában mindaz, ami a percepció közvetlen, természetes folyamatát zavarná. Nem szabad tehát egy-egy órára kitűzni többet, mint amennyit a tanulók pszichofizikai természetén alapuló methodikával világosan meg lehet értetni, tiszta fogalmakkal a meglevő értelmi készletbe be lehet illeszteni, s a gyakorlati alkalmazásra készséggé lehet tenni. Az elsietett, kellőleg meg nem tagozott tanítás, az egyszerre nyújtott sok és sokféle ismeret felületességet, rendszertelenséget, ürességet, fegyelmezetlenséget eredményez, azért: inkább kevesebbet és jót!

1917/1918

Csakhogy — fájdalom, az élet vérkeringésében még mindig a háború kóros és káros anyaga lüktet!... S ami engem e pillanatban a fonság ígézetével hat meg, az annak az elgondolása, hogy amit vérben, agyban és értékben nemzetünk veszített és most is naponként veszít, azt annak a nemzedéknek kell kipótolnia, amely a mi nevelő gondjainkra van bízva. A jövő Magyarország fejlődik és alakul a tanulóifjúságban. Minden fiú drága nemzeti kincs, melyet apák és testvérek vére vált meg, minden gyermek nagy, szép ígéret a jövőre...

Amióta az elemi iskolában annyira elhanyagolják a nyelvtant, azóta nálunk az alsó osztályokban, főképp az I. osztályban sok dolgot ad a nyelvtani kategóriák megértetése és megrögzítése, ami nélkül pedig humanisztikus képzés szinte lehetetlen, azért az elemzésre minden nyelvben különös gondunknak kell lennie. És soha, sem a magyarázatnál, sem a számonkérésnél nem feledhetjük el, hogy az iskolai munka minden részlete az egész osztálynak szól.

1918/1919

A Forradalmi Kormányzótanács március 24. XXIV. számú rendeletének megfelelően addig is, míg a felekezeti iskolák és oktató személyzetük jövő elhelyezkedése végleg kialakul és sorsuk az állami kezelésbe való tényleges átvétel alkalmával tisztázódik, megtettünk mindent, amit az új alakuláshoz való alkalmazkodás tőlünk megkívánt. Azonnal beszüntettük a vallástanítást és a vallásgyakorlatokat, elhagytuk a közös imákat, levettük az iskola faláról a keresztek, civilruhát öltöttünk. A felső osztályiak beléptek a középiskolai tanulók országos szakszervezetébe, s megválasztották bizalmi tagjaikat. Egyebekben várjuk az ezen kérdésben megjelenő részletes utasításokat.

Ismerteti röviden a Közoktatástügyi Népbiztosság 28/1919. sz. rendeletét, amely szerint a jövőben az egyes tantárgyak szerint való osztályozás megszűnik, s helyette egyetlen összefoglaló ítéletben (megfelelt, vagy meg nem felelt) kell kimondani a tantestületnek a tanulók előmenetelére vonatkozó véleményyt.

1919/1920

A pedagógusok nem csupán azt tekintik hivatásuknak, hogy a tudományok leszűrt eredményeit hideg reflektorokként a gyermeki lélek lapjára reávetítsék, hanem bírálják, jellemzik azokat: elveket, következtetéseket vonnak le belőlük. Itt már az oktató nem az objektív tudomány, hanem az egyéni világnézet szálait fonogatja s így a mesterére nagy bizalommal figyelő tanítvány, anélkül, hogy tudná mit cselekszik, prozelitájává válik a tanári szív theológiájának.

1920/1921

Ha valamely tanuló nem tudja a leckéjét, óra előtt jelentkezzék. Az olyan fővárosi elbizakodottság, hogy „erre nem készültem”, a legszigorúbban büntetendő...

Amilyen rossz típus az órára későn járó tanár, vagy az óra keretén belül lanyhán és kedvetlenül dolgozó tanár, éppen úgy kiküszöbölendő az a tanár, aki nem tudja óráját pontosan beosztani.

Az illető tantárgy szeretete ne ragadja a tanárt túlterhelésre. Meg kell gondolnunk, hogy a tanulóifjúságnak 5 órára kell készülnie naponként, ezért nem lehet tőle követelni, hogy fél napokat szenteljen egy-egy tantárgynak. Az ideális dolog az volna, hogy a tanítás anyagát már az órán sajátítsa el a tanuló, de ha ez nem lehetséges, legyen gondunk arra, hogy egy-egy tárgyból ne legyen megbírhatatlan otthoni munkája a tanulónak...

A memoriterre nagyobb gond fordítandó. A túlzó intellektualizmusnak tett kedvezményképpen magyarázandó, hogy az utóbbi egy-két évtizedben az emlékezőtehetség művelését nagyon elhanyagolták, pedig „tantum scimus, quantum memoria tenemus”. Nem kívánjuk vissza a lelketlenül memorizáló drillt, azt azonban igen, hogy tanulóink az irodalmi remekműveken, a mi szellemi arisztokráciánk alkotásain ne nagyképű kritikát gyakoroljanak, hanem azokból minél többet sajátítsanak el gondolatviláguk nemesbítésére — szókincsük gyarapítása, stílusérzékük fejlesztése végett.

1921/1922

A t. testület egyhangúlag a következő álláspontra helyezkedett: A felvételi rendszer azért vált szükségessé, mert az elemi iskola az ő demokratikus fejlődésében teljesen öncélúan népiskolává lett, s tantervében, módszerében nincs tekintettel a középiskola szükségleteire. Az elemi iskola megszűnt a Ratio educationis „schola vernacula”-ja lenni, amely előkészítője volt a schola grammaticalisnak, s az erre épített gimnáziumnak. Ellenszenvvel van minden értelmi erő kifejtés iránt, játékká süllyesztí a tanulást, amikor kikapcsolja ennek mechanikus részeit és mellőzi az öntevékenységre, a házi munkásságra való szoktatást. Ezt a helytelen felfogást a legjelesebben tükrözi vissza a fővárosi iskolák számára kiadott

Elemi Iskolai Utasítás, amely a minimumra zsugorítja össze a középiskolai megindulás legelemibb feltételeinek, mind a nyelvtannak, mind a számtannak az anyagát. S ennek a minimális anyagnak az elvégzésére sem fordít elég időt, úgy, hogy a növendékek a középiskolába jelentkezés alkalmával sem elégséges ismeretekkel, sem az ismeretszerzés technikájával, a tanulás módszerével nem rendelkeznek. Ezért vált mind érezhetőbb szükségletté, hogy a jelentkezők a középiskolába való fellépés előtt rákényszeríttessenek emez ismeretek megszerzésére, az önmunkásságban, a tanulásban való gyakorlásra. Erre idő kell, éppen ezért a puhatolózó vizsgálat nem lehet mindjárt az elemi iskolai bizonyítványosztás után, hanem csak az iskolaév megkezdése előtt.

1922/1923

Helyi viszonyaink miatt eddig szülői értekezletet nem tarthattunk. Az egyedüli hely, ahova a szülőket összegyűjthetnők, a tornaterem. Ez azonban a hét minden délutánján le van foglalva, vásár- és ünnepnap pedig nincsen fűtve. Kénytelenek vagyunk a kedvezőbb tavaszi időre várni, amíg ezt a nagyon fontos és óhajtott érintkezést a szülőkkel — ebben a formában — megkezdhetjük. Nem a szülők fognak beszélni, hanem mi, hogy mi pedagógusok, megértessük velük, a nem pedagógusokkal, a nevelés helyes elveit.

1923/1924

Elnök-igazgató... kegyeletes szavakkal emlékezik meg az intézet alapító kegyurának, Békefi Remig zirci apát úrnak Egerben, május 21-én bekövetkezett haláláról. Elvesztésének hírére a hirtelen megszegényedés nehéz érzése súlyosodott mindenkire, aki csak ismerte. „Multis flebilis occidit”: gyászolja őt a tudomány, melynek fáradhatatlan munkása volt; bánkódva gondol utána az egyetem, melynek büszkesége volt; nem felejtí el az Akadémia, mely sietett írói érdemeit megjutalmazni; méltán emlegeti a magyar kultúra, melynek egyik jelentős tényezőjét bölcsességgel és szeretettel kormányozta; de „nemini flebilior, quam nobis”, senki sem érezhet nagyobb veszteséget, mint a magyar iskola, melynek ideális apostola volt; senki sem sirathatja őszintébb könnyezéssel, mint a Szent-Imre-főgimnázium, melynek alaprajzát ő tervezte meg, célját ő tűzte ki, útirányát ő jelölte meg, s amelyet annyi gondnal, annyi büszkeséggel, annyi áldozatossággal szeretett. Kialvó életmécseének halvány világa is erre esik, s elgyengülő, haldokló hangja is minket emleget: szeressék a Szent-Imre-gimnáziumot.

1924/1925

Iskolai viselet dolgában sem merült fel alaposabb kifogás, sem egyes tanulók, sem egyes osztályok ellen. Sajnos azonban, az a szerénytelenség, amely a pesti modortól megrontott fővárosi ifjúságot elbizakodott fellépésében, hanghordozásában, önérzetes ítélkezéseiben, apodiktikus megállapításaiban, nagyhangú előadásmódjában jellemzi, a mi ifjúságunknál is tapasztalható. Különösen idegenekkel szemben, főképp iskolán kívül engednek meg maguknak önérzetesebb hangot, vitatják élénkebben vélt igazukat, főképp oly kérdésekben, amelyek ambícióikat közelebbről érintik. Ezt az ellenszenves lelki disztinkciót túlságosan erősítik a sport- és versenypályák.

A fiatalabb tanárok forgassák a régebbi jegyzőkönyveket és tegyék magukévá az azokban található pedagógiai és didaktikai elveket, hogy mindenütt egyöntetűség legyen... Első dolog a lelkes tanár típusának kialakítása. Legyen a tanár nyájas, atyai szeretete józan szigorral párosuljon. Legyen meg a jó átadóképesség. Hangos szóval és lassan beszéljünk. A fegyelem tartó erő, a tanuló figyelmét a tárgyra irányítja, amiért is foglalkoztassuk az egész osztályt, ami nem zárja ki, hogy közbe-közbe egy-egy tanulót ne feleltessünk rendszeren. A túlterhelés kérdését nehéz megszüntetni. Az írásbeli büntetés és a tömegbüntetés nem helyes. Mert az előbbinél sok idő vesz el, az utóbbinál pedig elveszünk a büntetés erkölcsi hatását... A jó tanár nem elégszik meg azzal, hogy tárgyát tanítsa, hanem megragad minden alkalmat, hogy a jellemet nevelje.

(Bitter Illés) — a maga részéről még két dolgot ajánl ez alkalommal a t. testület tagjainak figyelmébe. Az egyik az, hogy iparkodjunk kiismerni a tanulók közül azokat, akik bizonyos tudományág, vagy foglalkozás iránt nagyobb érdeklődést és speciális tehetséget mutatnak. Ezeket azután vegyük különösebb gondozásba s magánúton lássák el mindazzal, ami szükséges, hogy tudatosan hevítsék a tehetséget s rávalóságot és bizalmat — nem elbizakodottságot — öntsenek bele az érvényesüléshez...

(Kis Albin dr. rendi főigazgató közlése:)

Nemrégiben egyik intézetünk igazgatója szinte kétségbeesve panaszkodott egyik levelében, hogy nem talál fizikai időt a tanulók mellékóráinak beosztásához. Persze ez a tény-körülmény még jobban felébreszti aggodalmainkat, hol találunk a nap 24 órájában időt az iskolai előkészületek lelkiismeretes elvégzéséhez; vagy hogy a gyermeket mikor adjuk egy kissé vissza önönmagának...

Hogy a helyzet itt sem más, mint másutt, ha nem is olvasnám az önképzőkör vezető tanárának felajdulását: önképzőköreink régen híres fénye kopik, az ifjúság erős igénybevetettsége egymagában is sejteti, hogy átlagosan véve a nagyobb mélységekbe való leszállás a lehetetlenségek megkísérlésével lenne egyenértékű.

A karácsonyi szünet alatt 13 tanulóból álló cserkészcsapatunk Rajeczky Benjamin dr. intézeti tanár és Farkas Gyula dr. Eötvös-kollégiumi tanár vezetése alatt részt vett a Kandestegben (Svájc) tartott nemzetközi síversenyen s megnyerte az első díjat, az (ezüst) vándorsíerleget. A magyar akaratnak és életrevalóságnak eme fényes győzelme országszerte nagy örömet s a külföldön is feltűnést keltett. Mi is örömmel jegyezzük fel fiaink végzett jó munkáját és derék vezetőiknek — Dűppong testnevelő tanárral együtt — elismerő köszönetet mondunk. Óvakodunk azonban attól, hogy túlságos jelentőséget tulajdonítsunk az esetnek, vagy elnagyolt, szerénytelen következtetéseket vonjunk belőle. Szép és helyes a sportolás; annak is örülünk, ha tanulóink egyik-másik ágban nagyobb ügyességre tesznek szert; büszkék vagyunk, ha esetleg valamiben kiemelkednek — főképp a külföld előtt: de ez ne legyen, nem lehet a mi legfőbb ambíciónk. A mi testnevelői büszkeségünk a tömegesség legyen. Általános nevelői elvünk pedig nem lehet más, mint „mens sana in corpore sano”, s a hangsúly itt a „mens sana”-n van, mert „mens agitat molem”, s mert elsősorban lelki, szellemi tulajdonságok azok, melyektől sorsunk alakulása, nemzeti jövőnk iránya, egyéni és társadalmi boldogulásunk függ.

(Az igazgató) felveti a gondolatot, nem lehetne-e az osztályok száraz, percentes, számszerű jelentéseit kissé megeleveníteni. Nagy munkát nem jelentene, ha egyesekről s az osztályegészről való megfigyeléseiket a t. testülettel közölnék; pl. milyen az osztály magaviselete rendszeret, pontosság, engedelmesség, szorgalom, kötelességtudás, előzékenység, tisztaság tekintetében? Hogyan megy a sorakozás, a levonulás, az udvari szórakozás? Milyen a templomi viselkedésük? Van-e sok énekes? Kik vállalkoznak szívesen templomi szolgálatra? Ki készül papnak? Kiben vannak szónoki, művészi, agitatorikus, írói képességek? Vannak-e különcök? Mutat-e valamelyik különösebb szociális, karitatív, missziós hajlandóságot? Milyen az egészségi állapot? Kik a kényeskedők, későnkelők? Mi van a vonaton bejárókkal? Ellenőrzés alatt vannak-e? Kik a szenvedélyes sportolók és atléták? A kamaszkorban levő fiúk és osztályok erényeit és hibáit fokozott figyelemmel kell tanulmányoznunk. Jó ezeket a megfigyeléseket lerögzíteni először azért, mert ha valamit le kell írunk, azt jobban át- és meggondoljuk; másodsor azért, mert a fejlődés folyamán sok hasznát vesszük korábbi megállapításainknak.

1929/1930

Az ifjúsági egyesületek (önképzőkör, ének- és zenekar, sakk-kör, sportkör, cserkész-csapat, kongregációk) működésének támogatnia és erősítenie kell az intézet nevelő munkáját, éppen ezért a vezető tanároknak meg kell találniok a tájékozódó érintkezést a t. testület többi tagjaival, elsősorban az osztályfőnökökkel. Egyik sem rendezhet tanfolyamot, kivonulást, tréninget, versenyt, próbát, ünnepséget az igazgató engedélye nélkül, egyik sem fogadhat el utasítást az intézeten kívül álló tényezőktől. Az egyesületek kitűzött munkaidejét pontosan meg kell tartani és tartatni; az egyesületi tagokat megfelelően foglalkoztatni kell, nem szabad azonban őket rendkívüli munkára, rendkívüli gyűlésekre berendelni. Az egyesületek tanár-elnökei vezessenek rendes naplót működésükről, amelyről időnként az igazgatót, félévenként a t. testületet tájékoztassák.

1930/1931

A VKM 540—5—500/1930. sz. rendelet szerint a tanulók érdeklődését fel kell keltenünk a kertészet, a gyümölcstermelés és a természetrajzi gyakorlatok iránt is. Udvarunk egy része e célból kisebb parcellákra van osztva s minden osztálynak ki van jelölve a gondozandó része...

Megállapítottuk az egyes tárgyak között a koncentrációs érintkezéseket. Nem felejtjük egy órában sem, hogy érdeklődésünk középpontjában a humanisztikus ismeretkör áll, első nevelőprincípiumunk pedig katolicizmus és magyarság...

A kötelező olvasmányok jegyzéke minden osztály számára meg van állapítva, s a könyvek az osztálykönyvtárakban rendelkezésre állanak. — A tanulók már a második osztálytól kezdve füzetbe jegyzik az olvasott könyv címét, néhány mondatos tartalmát, a szebb kifejezéseket, hasonlatokat s a könyvről való véleményüket. A házi olvasmányt rendszeren az iskolában kezdik, s a számonkérés előre kitűzött napon ugyancsak az iskolában történik...

A spiritizmusról, hypnozisról és egyéb occult tudományokról tárgyaló könyvek, mint idegrontók, pusztítandók.

1931/1932

Ügyeljünk az épület épségére, szépségére, tisztaságára. Baj akkor szokott lenni, kárt akkor szoktak csinálni, ha felügyelet nélkül vannak a tanulók. Ezért vezető elvünk legyen: a tanulók sohasem lehetnek felügyelet nélkül, sem a tanteremben, sem a folyosón, sem az udvarban. A rendkívüli órák előtt épp úgy, mint az egyesületi gyűlések előtt idejében ott kell lennie a vezető tanárnak és senki másra át nem háríthatja a felelősséget...

1932/1933

Az első félévi dolgozatokat és rajzokat az igazgató átnézte. Tárgyak és számuk megfelelő, külső kiállításukra azonban több gondot kell fordítanunk. Sok kifogás alá esik a tanulók írása, a magyar is, de még jobban a német. A helyesírás ellen is sokan vétének, még a felső osztályokban is.

1933/1934

Az induktív módszer nagyon jól megfelel a magánoktatásban, mikor az idegen nyelvet mint anyanyelvet beszélő tanító végzi az oktatást, de megoldhatatlan feladatot jelent a középiskolai tömegtanításban, ahol a tanulók idejének csak kicsinyke része vehető igénybe. A természetes módszer a tanulókkal való hosszas egyéni foglalkozást igényli; erre a munkára a zsúfolt osztálylétszám és a csekély óraszám mellett, s a sok egyéb tanítási követelmény miatt vállalkozni nem lehet. Az 1927-ben kiadott Utasítások hangsúlyozzák az idegen nyelven történő beszélőképesség fontosságát; de valamiképpen számolnak azzal, hogy a beszédképesség elsajátítására, amennyiben ez egyénileg kialakítandó ügyesség, az iskola kevés alkalmat nyújt.

Azért az alsó fokon valamiképpen az érdeklődés intenzív felébresztésével, egyszerű hétköznapi témákról folytatott beszédgyakorlatokkal szeretnénk a lehető maximális eredményt elérni. Felső fokon sürgetik a kulturális célzatot is, megkívánván, hogy a tanulók az idegen népek faji, történelmi, irodalmi és tudományos életét is megismerjék. Az áthidalást kezdettől fogva a könnyebb olvasmányok képviselik, amelyek beszédgyakorlatokkal együtt módot nyújtanak a nyelvtani szabályok bizonyos mértékű indukciójára. A módszer tehát, amelyet az Utasítások előírnak, közvetítőnek vehető a régi klasszikus, s az új természetes methodus között.

1934/1935

A matematikai és fizikai kör Hadarits Vendel tanár-elnök vezetésével alakult meg. A tagok száma 33. A gyűléseket két- és háromhetenkint tartottuk pénteken délután öt órákor a fizikai előadóteremben. Gondos előadásokat és felolvasásokat tartottak a távolbalátásról, az elektromos rezgőkörökről, az elektroncső működéséről, a rádióról, a hangosfilm felvételéről és leadásáról, a lakihegyi állomásról, az atomelméletéről stb. stb., csillagászati kérdésekről, jelesebb fizikusokról. Több előadás hangzott el egyszerűbb matematikai tételek ismertetéséről és minta-példa megoldásokról is. Ez utóbbiban már az V. osztályos tanulók is szerepeltek. A tanulók érdeklődése ilyen kérdések iránt — úgy látszik — állandó növekedésben. (Pl. a múlt évben a tagok száma 22 volt, idén 33.)

A középiskolákból a tanulóknak csak elenyésző csekély száma választ gyakorlati pályát. Legnagyobb részük főiskolákra megy. Aránytalan kicsi azonban azok száma, akik hivatásuknak megfelelő állásba tudnak jutni. S itt kap iszonyú örvénylést a magyar szellemi élet. A probléma nemcsak az, hogy az ifjúság java műveltségi hajlamainak meg nem felelő társadalmi helyzetbe esik vissza, hanem főleg az, hogy szilárd marad-e lelkülete ahhoz, hogy ebben — ha csak átmenetileg is — az önmaga előtt vesztes helyzetében műveltsége világnézeti, történeti alapjához hűséges tudjon maradni. Amikor a viszonyok olyan irracionálisan nehezek, mint nálunk, s amikor boldogok vagyunk ha egy napot is lelki törés nélkül tudunk megérni, egészen természetlen a felelősség kérdésének felvetése. De viszont a középiskola, mely a műveltség szántóvetője, lelkiismereti nyugtalansággal gondol arra, hogy — a tömegtanítás mai rendszere mellett — tud-e az ifjúságnak annyi s akkora lelket adni, mint amekkora tudással, s műveltséggel telíti annak értelmiségét, s ezt a lelket olyan erkölcsi ércfedeztetté tudja-e benne erősíteni, hogy az ifjúság kétségbeesésének s lehangoltságának belső villámhárítója s hitének eleven forrása legyen, és lelke elkeseredett lángjainak ne éppen tudása s műveltsége adja a legveszesebb táplálékot. Ma a magyar középiskola Pázmány Péter három intését sugározza tanítványai felé: „Aranyat kaptál, aranyat is adj helyébe! Az tenálad letöttet megőrizzed! A ki nem ég, fel nem lobbanthat egyebeket!” De ott, ahol átdolgozhatatlan tömegek ülnek, elérnek-e Pázmány prófétai, kardinális szavai oda, ahol él és vár a lélek!...

1936/1937

Milyen elv jut az osztályozásban tisztán és függetlenül kifejezésre s mi dönti el a jegy magánvaló értékét? Válogatni lehet a szociális, a karitatív, a családi helyzettel számoló, a méltányosságot a tudás elé helyező megértés, a megkönyörülés, a belátás, a megszáns, a jóindulat indítékai között, míg végre eljuthatni a pedagógia önelvénék csak a maga igényeit érvényesíteni kívánó szándékáig. Meddig haladhat párhuzamosan az iskolaiság, az élet-szerűség s a tanuló egész egyéniségének értékszpontja, hol kell egymástól szükségszerűen elválniuk s melyiknek kell kizárólagos uralomra jutnia? Ki az igazán jeles? Vajon csak az, aki mindig ugyanazon értéksíkon adja szorgalom ethoszának és az intelligenciától elmélyített tudás biztosságának állandó együttesét, avagy az is, aki csak iskolai értelemben a mindig elkészültség ideálját mutatja, egyébként azonban csak szorgalmi minta, képzett ostoba? És mégis egy kategória számolja el őket ugyanegy helyen! Ki az elégtelen? Vajon csak az, aki szellemi képességeinek elégtelensége miatt nem bírja el az iskola tudásanyagának mértékét, vagy az is, akinek tehetsége akarati életének romlásán hanyatlik el, egyébként azonban fel-felvillanó talentum, okosan felfogó és látó értelem, de az iskolai munka mindennapi szilárdságához nincs kitartása és munkaetikája? Vajon mivel mind a ketten elégtelenek, valójában egyet jelentően elégtelenek? Kinek adjon itt a tanár igazat, az iskola szigorúan vett külön értékskalájának, avagy a maga egyéni hitének és bizalmának, s a tanuló jövőd kibontakozásának, melynek érvényessége az iskolán túl kezdődik s melyet majd talán az élet fog beváltani!? Hogyan fér bele az a sok finomság, aggodalom, gyötrődés, mely a tanár osztályozó perceit körüllebegi, abba a négy ridegen lezáruló jegybe? Hogyan tudja kielégíteni elsősorban a szülői házat — igen, elsősorban, mert a pedagógiai igény mindig az utolsó! —, mely szintén osztályoz, s amely egynap leckének esetleges jól felmondását a tanuló egész értéke eldöntésének kritériumává szereti nem egyszer tenni, főleg év végén! Hogyan fog találkozni a tanár osztályozása a tanuló saját maga értéke tudatával, amely legtöbbször megdöbbenően kritikátlan, elfogult és hamis, különösen akkor, amikor egész

elő munkátlanúságot akar egy felelettel helyreütni? Innen származik a szülői ház és iskola ellátatlansága, ebből alakul ki a köztudat gyűlöletes tanára, akinek az osztályozás csak hatalmi ténykedés, s ez lesz akadálya annak, hogy a magyar társadalom elismerő megértéssel tudjon valaha is meghajolni a tanári munka hősi szolgálata és értékei előtt.

1937/1938

Minden iskolában és minden osztályban vannak ifjúsági vezetők. Ezeket egyrészt maga a tanár emeli ki az osztályból, amikor tapasztalatai révén megnövekedett tanár-ösztönével érzékrendszerbe foglalja diákjait és a jobbakat apró megbízásaival szinte bizalmasaivá teszi, akiken át aztán eljuttatja szándékait, kívánságait az osztályhoz. Az osztályvezetők másik részét szinte ösztönös érzékenységgel a fiúk választják, de rendszerint nem az alkalmukodó, inkább csak reprodukáló, ún. jó fiúkból, hanem az abszolút embertani kiválóságok közül, akik nyersebb eszükkel, vonzó és parancsoló erejükkel szinte lenyűgözik társaikat. A gyerekek általában nem értékelik a hadaró gépet, nekik a fejlett, ügyes, jó hangú, kelleményes, szóval: a nagyfajsúlyú társak imponálnak. Ezeket az emberileg súlyos fiúkat a tanárnak észre kell vennie, ezeket meg kell nyernie, különben az ő súlytalan bizalmasaival nem tudja kézben tartani az osztályt, s akaratlanul is átjátssza a mellőzött, sokszor sértődöttségükben megbomlott „alkati kiválóságok” kezébe. Akkor aztán vége az iskola vezetésének, nevelésének, irányításának: a kolomposok befolyása nagyobb lesz a tanárénál.

1938/1939

A szóbeli tételek kitűzésében az egyes vizsgáztató tanárok arra törekedjenek, hogy azok által a tárgyi igény teljessége, a koncentrációs gondolat, a vizsgázónak a szolid tudáson kívül az anyag fölötti biztos uralma, összefoglaló képessége, világos előadásmódja megnyilatkozást kapjon. A vizsgáztató tanárok mindvégig őrizzék meg gondosan ellenőrző, szinte személytelen nyugalmukat, de azért nemes jóindulatukat, hogy az érettségi menete így mind formájában, mind tartalmában megfeleljen annak a méltóságnak, amellyel a szellem ez ünnepének tartozunk.

1939/1940

A Szent Imre-gimnáziumnak ragyogó presztízs-hagyománya van. Ez a mi alázattal hordozott büszkeségünk, de egyúttal velünk szemben mindig fennálló igénytöbblettel felelősségre sürgető tény is. Ha csak arra törekszünk, hogy belőle éljünk — elvesztettük; ha csak fenntartani kívánjuk — elhervasztjuk és megcsonkítjuk. Gyarapítanunk kell! Ennek pedig egyetlen egy útja és feltétele van: a mindig haladó tanár. Ne gondoljuk, hogy a múlt védelmünkül szolgál, ha mi nem visszük tovább, s nem fejlesztjük. Nem az a hiba és baj, ha egy tanárnak vitatható a módszere, hanem az, ha *nincs szellemi felsőbbisége és időszerűsége, s elfogyott a sugalló ereje*. A tudatlan mérnököt és orvost nem tűri a társadalom, mert vét az élet ellen. Az elmaradt és megállt tanárnak *nem bocsát meg az igazság, mert megbántotta a szellem szabadságát: visszaélt vele*. Ez a végtelenül finom lelki szövedék, mely a tanítás folyamata alatt tanár és tanítvány között kialakult, mint a legkényesebb sál, egy-egy fonalával felbomlik, ha a szellem igénye nem hagy benne teljességet. Vigyázzunk, a lejtők nem egyszerre készülnek, de bizonyos, hogy észrevétlenül kezdődnek.

...szükségesnek tartjuk egy-két vonással megrajzolni a fogadóórák lelki képét és módszerét.

1. A szülőkhöz legyünk nagyon, de nagyon udvariasak és előzékenyek. ... Igyekezzünk eltüntetni a *kérő* szülő és az *adó* tanár helyzeti távolságát... Magától tűnjék ki, hogy közös megbeszélésről és egyformán átértett és átértett közös érdekről van szó.
2. Ne induljunk ki abból a feltételből, hogy *csak* nekünk van igazunk. *Valami* igaz mindig van a szülőnek is. Hallgassuk meg tehát nyugodtan, megértéssel, s csak aztán nyilatkozzunk...
3. Ne mondjunk ítéletet, hanem nyugodtan adjunk a ... tanulóról helyzetképet. Ehhez pedig elengedhetetlenül szükséges, hogy érdeklődjünk — finom tapintattal — a tanuló házirendjéről, időbeosztásáról...
4. Ne legyünk fölényesek és ne higgyünk pedagógiai tudásunk csalhatatlanságában. Gondoljunk vissza szüleinkre és ismerjük el, hogy néha egy szülő ösztönszerű eljárásában és érzésében több pedagógiai érték, igazság és okosság van, mint a világ legnagyobb elméleti tudósában...
5. Ne ejtsünk kétségbe és viszont, ne is tegyünk elbizakodottá egy szülőt sem. Fogadóórákat egy szülőnek sem szabad elhagynia reménytelenül. Az igazságot mindig mondjuk meg őszintén, de sohasem úgy, hogy azzal összetörjünk bárkit is...
6. Ne legyünk passzívok! Azaz ne csak a szülő kérdezzen, hanem kérdezzünk mi is. A pedagógia mai tudománya és tapasztalataink igényelt szükségessége számos szempontot nyújt kérdéseinkre. Legyen ezekben érdeklődés a tanuló egész életére...
7. Ne legyünk tapintatlanok, vigyázzunk arra, hogy meddig terjed illetékességünk s ezen túl ne akarjuk a mindenhez értő fölényeskedő szerepet játszani...
8. Vigyázzunk minden szavunkra. A szülők szeretnek túlmenni szavaink szándékolt értelmén. Biztatást, reménykeltést egynek vesznek garantált jó, vagy biztosított eredménnyel. Elismerésünket pedig túlozva fokozzák.
9. Mindenek fölött azonban törekedjünk arra, hogy közös beszélgetéseinket az osztályozás érdemjegyről a tanuló jellemére, egyéniségére vigyük át mielőbb. A szülőnek majdnem mindig csak az az uralkodó kérdése: Hogy tanul a fiam? De igen kevesen érdeklődnek az iránt: Ki az én fiam? Meg kell értetnünk a szülőkkel, hogy nem az osztályzat dönti el a gyermek értékét. Rá kell világosítanunk a szülőket, hogy ne karrier-gondolatra, hanem jellemre neveljék gyermekeiket. A tudásnak és tehetségnek és vele az érdemjegynek csak úgy és akkor van értéke, ha a jellemet táplálja.

A fogadóórákról a szülőknek azzal a tudattal kell eltávozniuk, hogy valami többet kaptak, s jobban meglátták és megismerték gyermeküket.

Első kérdésünk az, hogy vajon hogy és hol különül el a kalkulusok rengetegjében a tömeg és az elit. Nincs az a vérbeli tanár, aki lelke legmélyéből ne sírna fel annak megtagasztalására, hogy az iskola mai helyzetében csak az átlagos tehetségre lehet tekintettel. Nem, vagy alig tud kiemelkedni abból a kötöttségből, hogy a tanítás anyaga a tanulók tehetségének két szélső sarka között van. Viszont a gyakorlati tény az, hogy a tömeget a gyenge, s jó részben a középtehetség jelenti az iskolában, s felszívja a tanári munka legjobb energiáját. Az elit kinevelésére nincs idő. A módot csak a tanár áldozata adja meg a maga

idejéből, melyet ennek a tehetségoptimumnak ad. Ennek azonban megvan a veszedelme, hogy erősen magánfoglalkoztató jellegű, s hiányzik belőle az a rendszeresség, mely a tehetőség igazi, alapos kiérleléséhez szükséges.

1942/1943

A legsúlyosabb kérdés mered ránk: készültünk-e igazán óráinkra. Gondoltunk-e arra, hogy Budapesten vagyunk, a legjobb szellemi erők arénáján, s szemünk előtt volt-e állandóan az a bizalom, amellyel bennünket ideküldtek... Volt-e eszmei-gondolati súlya ennek az előkészületnek, ott volt-e mögöttük a pedagógia segítő tudományának jelenléte, tanítványaink lelkének, felvevőképességének világos és pontos ismerete, s ott voltak-e a készülleteink mögött azok a kötetek és folyóiratok, amelyek a legújabb tudományos eredményeket tartalmazták, s amelyeknek néha több hetes olvasása feltételezte azt, hogy biztosan és szilárdan menjünk be velük csak egy órára is. — Hasonlítottunk-e csak egy kissé is azokhoz a régi nagy tanárokhoz, akik 30 év tanítási múlt után is hosszas és becsületes készüllettel mertek tanítványaik elé lépni!? Avagy ehelyett bíztunk magunkban, rutinunkban, szónoki készségünkben, mely csillogásával és pathoszával annyit eltakar, és megelégedtünk azzal, hogy óra előtt átolvassuk a könyvet, vagy talán még ezt sem tettük meg?!...

Tisztelettel hajolunk meg a nemzetvédelmi törvény szándékai és céljai előtt, de ami ezen a téren ma folyik, az nem más, mint törvényes keretek között lefolyó terméketlen időöltés és lélekrombolás. Nem hisszük, hogy a tanulók csak egy helyen, vagy alkalommal is közelebb jutottak volna annak megismeréséhez, vagy gyakorlatához, hogy mi a nemzetvédelem szolgálata, de annál többet tudtak meg abból, mi a káromkodás, a kártya, milyen a trágár beszéd...

Ha ma e téren enyhült is a helyzet, lényegében még ma is rossz. S nem tudjuk megérteni azt, hogy amikor a legilletékesebb tényezők belátják, hogy az ifjúság légoltalmi igénybevétele nem vált be, ... akkor miért kell ennek az intézménynek fennállnia...

1943/1944

Ebben a távlatban a háború a tanári lélek legnagyobb csapása. Idegenül bolyong elsőült légkörében, mint a viharban a fecskék. Otthontalanná válik. Minden, ami eddig az ő világát jelentette: a szellem uralma, az értékek rendje, az élet letéteményeséről, az emberről alkotott legmagasabb fogalom, az erkölcsi elvek érvényessége, a tudomány, a művészet határtalan lehetősége, a lélek szabad aktivitása, az egyéniség tisztelete, mind-mind összeomlanak körülötte. Helyükben irracionális erők és hatalmak veszik át a vezetést: az erőszak, a brutalitás, a felszabadult állati ösztönök, a gyűlölet, a bosszú, a testvértelen Káin-érzések, a rombolás, a pusztítás, a nyomor, a becstelenné és betegé züllesztett emberi élet. Nincs az a „iustum, sanctum ac pium bellum”, amely mentesíteni tudná magát ezektől a kísértetektől, s amely csak eszményi légkört tudna vonni maga köré. Az a tanári lélek, amely állandóan a művelődés eszményeinek légkörében él, amely a homo spirituális minél teljesebb felépítésén dolgozik, amely a maga munkájának jövőjében a mindig jobb és tökéletesebb világ megközelítését látja, amely az élet legnagyobb értékének: az individuum ineffábilis felszabadításáért, kibontakoztatásáért küzd, hogyan találja meg helyét nemcsak a valóságok pusztító tényei, hanem azon módok között, amellyel ezek jelentkeznek, mikor nyilvánvaló, hogy a háború nem old meg semmit. A szellemmel szembe találja a nyers erőt, az egyéniséggel a tömeget, a humánussal a semmit nem kímélő hatalom egyoldalúságát, a patriotizmussal a korlátlan és megtérbolyult nacionalizmust, az emberiség kitermelt hagyo-

mányaival a célok minden eszközt szentesítő erkölcstelenségét, a renddel a felfordulást, a gondolkodás nyugodt és tárgyilagos mértékével a gyűlölet paroxizmusát, a lélek természetes életrendjével a háborús psziché rendellenességét.

1944/1945

Mi a teendőnk? Vissza kell térnünk oda, hogy a jellem, a becsület, a megbízhatóság és az önfeláldozás primátusát hangsúlyozzuk nevelői munkánkban. Ki kell irtani a szülői felfogásból és gondolkodásból a karrier-gondolatot és törekvést, s a minden áron, főleg a tehetség ki nem használásának olcsóságával, a hatalomra jutást. A munka és tisztességes tehetség alapértékének elismertetését és tiszteletadásának egyetlen kritériumát kell tanítványaink vérebe belesütni. Az iskola e küzdelemben elbukik, ha körülötte nem változik meg a világ színe is. De nekünk bízunk kell abban, hogy a nagy tanítómester: az idő munkába veszi a társadalmat is és a történelem malmaiban megőrlődnek a hamis bálványok és korhadt előítéletek.

Mi a teendőnk? Soha egy pillanatra sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy tanítványainkkal megértessük és hajlamaikba ültessük: egy ember sem él magáért, senki sincsen egyedül, mindenki egyszerre minden. Az áldozat és önfeláldozás szellemét kell fellobogtatnunk, szinte szenvedéllyé izgatnunk tanítványainkban. Ennek a fölséges fényénél kell nekik megérteniük minden munka egyenlő értékét, az együttélés erkölcsét, a szociális eszme sürgetéseit, a gazdagság és nyomor kiegyenlítő egyensúlyát, sőt még a hálátlanságnak, az el nem ismertetésnek, az egyedülmaradásnak fájó és magányos kinjait is.

1945/1946

A szabadság tulajdonképpen egyet jelent az élni tudás nagy és páratlanul nehéz művészetével. Szabad az, akiben megvan a belső képesség és függetlenség arra, hogy ő több és erősebb, mint a szabadság. Szabad az, aki ezt az állapotot fenntartani és biztosítani tudó erők és elvek birtokában van...

Szabadnak lenni egyet jelent az élet feladatainak önkéntes, szabad vállalásával. Nem azért, mert kell, nem azért, mert parancsolják, hanem azért, mert szabad, azért élem az életet mindazzal, amivel összefügg. Ezen a fokon válik a szabadság a leggyönyörűbb, a legheroikusabb és legnemesebb életstílussá. Összefoglalja mindazt, ami az életben szép, nagy, nehéz, talán fájdalmas és szinte már reménytelen...

Jobb és szebb programot nem lehet ma adni, mint azt, hogy a ránk bízott ifjúságot neveljük rá erre az önmagát tartó, nemesítő, fegyelmező és teremtmény erejű szabadságra. A szabadságnak csak úgy van értelme, ha megértjük, hogy csak feltétel, de nem önmagát kimerítő cél. Igen, lelket, szívet, műveltséget, szeretetet, törvény- és embertiszteletet teremtmény szabadságot adjunk s erre érzékeltezzük az ifjúságot — akkor volt teremtmény erejű a mi nevelő munkánk. Mit ér a szabadság, amely az égen kioltja a csillagot, leveri a napot, elhallgattatja a betlehemi éneket, kioltja és eltiporja az ígét, meggyalázza az emberi gondolatot s feloldja az emberben a minden szépség és jóság, minden öröm és minden béke örök ellenségét s rászabadítja a világra a gyűlölet eretnokségét.

Ugyanakkor azonban a szabadságon nevelődünk mi is valami többre. A tanári munka tulajdonképpen a szeretet áldozata, szeretni pedig csak határtalanul lehet. Gyönyörű ellentét: a szabadság fegyelmeiben végnélkül szeretni. Soha, soha az iskola történetében s a magyarság életében nagyobb hatalmat és erkölcsi befolyásoló lehetőséget még nem kapott, mint ma.

A tanárban most elhalványodik a művelődés kikristályosodott értékeinek személytelen szolgája és közvetítője, ma szinte szuverén úr az iskolában, nem tanít, nem osztályoz, hanem világot teremt és jövőt alakít. Politikus lett! Vigyázzunk, nagyon vigyázzunk! Ne csak tudással készülünk órára, hanem valami végtelen félelemmel, áhítattal és alázattal, mert tulajdonképpen a lelkünket adjuk tovább. Legyen ez a lélek okos és bölcs, hagyomány szerető és mértékkel haladó, felelősséggel áthatott és meggondolt, a mérték és az arány embere, mérhetetlenül hívó és a magyarságot féltő rajongással szerető, szociális lendületű és energiájú, igaz katolikus lélek...

1946/1947

Mert mi történik ezzel a típussal? Lényegében csak az, hogy legyőzi a könyvből feléje csapó szabadság és a maga fegyelmezetlensége. Nem az ismeretszerzés vágya uralkodik el rajta, hanem elromlik a viszonya és kapcsolata diákélete higiénikus rendjével. Valami egészen új és más lelki alkat rendeződik el benne, amelynek törvényszerűsége különleges irányokat fog számára diktálni és követelni. Ebből származik fokozatos felfejlődésben a közömbösség, az unatkozás, az érdektelenség mindazzal szemben, amit az iskolában hall, s amely szinte észrevétlenül szorgalomtöltő és akaratbontó távolságot és szakadékot teremt a tanuló és az iskola tanulmányi menete közé. A leejtő azonban készül és zuhan tovább. A passzív elszigetelődés csakhamar megteremti a maga szélső sarkát: a kritikát, a fölényességet, az elégedetlenséget, amely lázadó daccal támad az iskolai tudás metodikája, terjedelme, főleg pedig értékelése ellen, s egy szuverén szóval intézi el: Iskolás! Ez az a típus, amely lassan nem bírja el az iskola fokanként haladó és történeti elvet követő rendjét, mert mindig a legújabb könyvnél tart. Ebből szívja fel azt a bizonyos szabad és szubjektív szellemet és gondolkodásmódot, amelynek alapja nem a bizonyosság és a meggyőződés, hanem a kacérkodó függetlenség és újszerű szabadság. Amit ezzel szemben az iskolában hall és tanul, azt mind meghaladottnak, elévültnek, öregnek, szintelennek és megmerevedettnek tartja, amelyetől unottan és fitymálással fordul el...

Csábít az alkalom nem arra, hogy az iskolát megvédjük, sem arra, hogy el ne ismerjük az igazi tehetségnek bármilyen úton is jogosan megérkező és helyét méltán megillető igazát. Mi is csak azt szeretnők kihangsúlyozni, hogy vigyázzunk és a látszatot ne keverjük össze a valósággal. A tehetség mindenütt tehetség és függetlenül minden történeti avagy szociális adottságtól — eléri önmagát. Aki azonban az iskolában a szabad útra lép, az még nem szükségképpen elnyomott avagy félreismerett lángelme! És azt se felejtjük el, hogy a rendkívülis soha nem lehet az élet állandó mértéke... Az autodidaxis pedig szörnyű kockázattal jár...

És most következik a nagy kérdés: mi lesz ezzel a típussal, amikor a tanár értékítélete elé kerül, iskolai köznyelven szólva: hányast fog kapni?

Soha-soha és sehova nem kellett s nem kell annyi bölcsesség és nyugalom, mint ennek a típusnak a megítéléséhez. Soha és sehova nem kívánczik akkora személytelenség és tárgyilagosság, mint ennek a diáknak értékminősítéséhez, főleg akkor, ha esetleg a diák még személyes hiúságában is megsértette a tanárát.

Ez a diák hanyag, nem vitatható; de tehetséges és tud. Lehet, hogy mást és talán másféleképpen, könnyebben és fajsúlytalanabban, de mégis lobog benne a szellem szeretetének érdekessége és szerető vágya. A Szentírásból hangzik felénk az intő kiáltás: A lángot ki ne oltjátok, a lelket meg ne szomorítsátok... Ha elhanyagoljuk, tovább vágat a maga örvénye felé. Ha elnyomjuk, törvényszerű daccal tart ki a maga útján. Ha feléje hajolunk, talán megmentjük önmagával szemben. Talán? A kérdést mindenesetre csak így szabad feltennünk: iskolai és szabad tudás. Csak az „és”-sel lehet teremteni. A „vagy” szakít és rombol.

Amikor a történelem nagy eseményei kongatják szívverésünket, akkor nekünk nagyon kevés szavunk lehet. Adjunk hálát a jó Istennek, hogy a szellem, a fegyelem és a világosság szolgálai lehettünk...

Mélységes alázattal és töretlen hittel megyünk rendeltetésünk további útjain...

1948/1949

A megbízott igazgató ismerteti az iskolai év lefolyását, jellemzi az évi munkát, az év fontos eseményeit. Rámutatott arra, hogy az 1948/49. iskolai év a fordulat éve volt a magyar közoktatásügy fejlődésében. Az államosítás nagy jelentőségét különösen mi tudjuk felmérni, akik egy volt rendi gimnáziumban igyekeztünk legjobb tudásunk szerint megvalósítani azokat az oktatási, nevelési feladatokat, amelyek eredményeként év végére elértük azt, hogy tanulóink túlnyomó többsége meggyőződéssel magáévá tette a népi demokrácia eredményeit és célkitűzéseit, és ennek következtében a jövőbe vetett lelkes bizalommal készül az 5 éves terv feltárta hivatására. Ismerteti azt a nagy fejlődést, mely politikai öntudatban a pedagógus társadalomban is megvalósult az év folyamán. Ezt legjobban a választási munkájuk eredményessége mutatta. A jó munka nyomában elismerés nyilatkozott meg a pedagógusokkal szemben a Magyar Dolgozók Pártja vezérének, Rákosi Mátyásnak részéről is, és ennek nyomában erősödött a pedagógusok megbecsülése országszerte.

Ismerteti az iskolának a dolgozó magyar nép kezébe való jutását, a reakciónak az iskolákból való kiszorítását és a demokratikus szellemnek a megerősödését. Rámutatott a Diákszövetség igen nagy és hasznos szerepére, együttműködésére, valamint a Szülői Munkaközösség nagy segítségére, az MNDSZ-szel való szoros kapcsolat gyümölcsöző volta.

Ismerteti a Nevelj jobban mozgalom! versenyeredményeit a munkafegyelem erősítésében, a tanulmányi eredmény javításában.

Kiemeli a még jelentkező hibákat, amik különösen kitűnnek az érettségiben, a korábbi tananyagnak még nem mindig kifogástalan, haladó szellemű feldolgozásában:

a VIII. osztályos tananyagot kifogástalanul átértékelt haladó szellemben adják vissza, de ideológiai ismereteiket még nem tudják mindig helyesen alkalmazni az elmúlt évek anyagára. Szükséges még, hogy a pedagógus társadalom szakmai téren elmélyüljön és a tananyagot marxista—leninista szempontból dolgozza át. E hiányok ellenére minden vonalon ugrásszerűen nagy a fejlődés.

1949/1950

Különösen alkalmas az elkövetkező hónap tanulóinknak fokozottabb munkára való serkentésére, amikor az osztályok mint közösségek is, és egyes tanulók is megteszik a maguk tanulmányi munkafelajánlását az emberiség nagy tanítójának, Sztálin születésnapjának méltó megünneplésére. Ügyelnünk kell arra, hogy ezek a felajánlások konkretizálhatók, és azoknak megvalósítása ellenőrizhető legyen. A jelentésekből egyébként megállapítható, hogy a legjobb tanulmányi eredményt a IV. osztályok mutatják fel, azok között is különösen kitűnik komoly munkateljesítményével a IV. a osztály, a közösségi munkában való lelkes részvételével a IV. c osztály, de nem marad el mögöttük teljesítményben a IV. b sem.

Az is megállapítható, hogy a munkafegyelem a II. osztályokban a leglazább, ami részben a serdülőkorral együttjáró felelőtlenséggel magyarázható. Minthogy az iskola a munkafegyelem megszilárdítása érdekében meghonosította az élenjárók tábláját és a szégyentáblát is, azért az értekezlet határozatba tette, hogy a legjobb előmenetelű és a legjobb munkafegyelmi osztályok az élenjárók tábláján dicséretben részesüljenek, míg a legfegyelmezetlenebb osztály ugyanígy a szégyentáblán elmarasztaltassék. E határozatnak minden bizonnyal hasznos következményei lesznek, amik a fegyelmet és a tanulási kedvet fokozni fogják.

1950/1951

Lukács Sándor igazgató bevezetőjében röviden ismertette iskolánk politikai és tanulmányi szempontú helyzetét. Utalt azokra az intézkedésekre, amelyeket az iskola tanári testülete a klerikális reakció befolyása, valamint az angolszász polgári ideológia mérgező hatásának kiküszöbölése érdekében hozott, amikor is néhány olyan tanulót, akiknek káros hatása megbizonyosodott, az iskola igazgatósága a szeptemberi beiratkozáskor nem vett vissza. Ennek a határozatnak megállapíthatólag hasznos következményei lettek, amennyiben mindkét részről befolyás, úgy látszik, kiküszöbölődött iskolánkban. Hangoztatta, hogy ez nem jelenti azt, hogy ezekben a kérdésekben ne mutassuk a legnagyobb fokú éberséget és határozottságot.

A két említett befolyás kiküszöbölésére tanulóinknak nagy számban sikerült biztosítani a nyári hónapok folyamán üzemekben való fizikai és értelmiségi munkakörben való foglalkoztatását. Az üzemek dolgozóinak közvetlen közelsége szintén jó hatással volt diákjaink politikai fejlődésére.

A továbbiakban a DISZ feladatának fontosságáról szólt, és kérte a tanári kart, hogy a DISZ-munkát minden erejével támogassa. A DISZ-munkájának külső, anyagi feltételeit biztosítandó, az iskola több helyiséget (DISZ-könyvtár, klubszoba, olvasóterem) bocsátott a DISZ rendelkezésére.

1951/1952

Az megállapítható, hogy a szocialista munkafegyelem kezd behatolni az iskolákba, de még nagyon sok kívánnivalót hagy maga után. Ami a pedagógiai oktatói munkát illeti, még mindig divatozik az úgynevezett „átpolitizálási” anyagátadás, tanítási mód: amikor is konkrét ismeretek helyett, tárgyi tudás helyett általánosságokat, gyakran üres, átérzés és átélés nélküli szövegeket hangoztatnak a tanulók előtt. Még mindig lökészerűségek mutatkoznak a nevelői munkában a szilárd folyamatosság helyett (pl. arccal a bukottak felé, vagy bukásra állók felé, stb.). Az igaz, hogy a bukottak száma csökkent, de ugyanakkor elhanyagoltuk a jókat, a tehetségesebbeket, aminek nyomában erősen megnőtt — sőt veszedelmesen megnőtt — a közepes és elégséges tanulók száma, viszont csökkent a jeles és jórendű tanulók száma.

Sok még az általánosság, az üres tartalmatlan szöveg és formáság az iskolákban, a szocialista nevelés igazi átélése és megvalósítása még a jövő feladata, az „új ember kovácsai”-tól még messze vagyunk.

Az osztály általános jellemzéséhez még hozzátartozik igen sokoldalú, kulturális érdeklődése. Németh Géza és Pröhle Henrik a jól végzett iskolai munkájuk mellett a Zeneakadémiára járnak, többen igen komolyan tanulnak zenét, ha nem is foglalkoznak vele hivatás-szerűen. Rendszeresen járnak az Operába, színházba, boldogan mennek múzeumba, kiállítá-sokra.

Az év elején igen komoly nehézséget okozott az osztályfőnök-változás. Ellenségesen fogadták az osztályfőnököt és nagyon meg voltak sértve, hogy „felnőtt” férfi létükre szere-tett osztályfőnökük helyébe „csak” nőt kaptak. Jósolták is, hogy pár hétnél tovább nem fogja kibírni köztük. Nagyon lassan tört meg a jég. De október közepén, amikor otthon betegen feküdt, nagyon gazdátlanoknak érezték magukat, és inspekciószerűen beosztották a napi látogatásokat. Referáltak, tanácsokat kértek. Novemberben már névnapi köszöntőt tartottak, és a virágot azzal adták át: „Erzsi nénit arra kérjük, felejtse el, hogy nem úgy fogadtuk, ahogy megérdemelte volna”.

1953/1954

A burzsoá iskolákban a fegyelem külső jelenség, a diák és a tanár szemben állnak egymással. A fegyelem itt nem volt egyéb, mint az uralkodás egy neme, az egyéniség, az egyéni akarat, az egyéni törekvések elnyomásának egyik módja, egy módszer a többi között, amelynek segítségével egyéni alázatra lehetett bírni az uralkodó elemekkel szemben.

A mi társadalmunkban viszont a fegyelem erkölcsi és politikai jelenség, a fegyelem belső. A régi társadalomban a fegyelmeztelen embert senki sem tartotta erkölcstelennek. A fegyelmeztelenséget úgy tekintették, mint a hősiesség egy nemét, szellemes és mulattató produkciót. A mi társadalmunk úgy tekint a fegyelmeztelen embert, mint aki szembe-helyezkedik a közösséggel. Ezt pedig politikai és erkölcsi szemszögből kell megítélni. Ha a tanuló hibát követ el, úgy azt sem csínytevésként kell elkönyvelni, hanem mint a társada-lommal szemben elkövetett erkölcsi botlást, ami a legtöbb esetben önzésen alapul.

1954/1955

Tanulóinkban a művelt magatartás szokásait kell kialakítanunk. Ennek meg kell mutatkoznia a tanuló ruházatában is. Sokat panaszkodunk a szocialista vagyron rongálása miatt. De vajon mit tettünk a prédikáláson kívül, gondoljuk csak meg, mint nevelők, szak-tanárok hányszor néztük végig az osztály padjait, a tanulók könyveit, horribile dictu: a tanulók füzeteit?

— Igen, meg szoktuk nézni a füzeteket, de a könyveket és egyéb iskolaszereket kevésbé. Beszéljünk arról, hogy némely tanulónak milyen rossz szokása, hogy a folyosón zsebre-dugott kézzel jár, hogy felelés közben nem áll egyenesen, hanem a padnak dől. A szokás lehet hasznos, de lehet káros is. S e szokások nem mindig tudatos gyakorlás által jönnek létre. Így rossz szokások is alakulhatnak ki, mégpedig a tudat ellenőrzése nélkül jönnek létre. Ezeket a rossz szokásokat jó szokások kialakításával kell leküzdeni. A jó, a hasznos szokások kialakítását pedig úgy érhetjük el, ha állandóan meghatározott módon cseleked-tetjük a tanulókat. A következetes órávezetés, amely nem tűr sem fáradságot, sem megal-kuvást, meghozza a gyümölcsét. A jeles tanuló éppen úgy elégtelent kap, ha nem tanul, mint bárki más az osztályban. Nem szabad szentimentálisaknak lennünk. Nekünk nevelők-nek világosan kell látnunk, hogy engedményeinkkel a tanuló jövőjét tehetjük tönkre akkor,

amikor egy-egy rossz szokás kialakulását engedjük meg, vagy éppen segítjük elő. Például elmarad a munka következetes elvégzésének megkövetelése.

1955/1956

A tanulók esztétikai nevelését célozták azok az irodalmi és zenei előadások, amelyeket ebben az évben részben osztály, részben szakköri szervezésben tartottunk. Ezekben többek között Lutter Tibor, Devecseri Gábor, Ascher Oszkár, Török Erzsébet és más neves tudósok, előadóművészek szerepeltek iskolánk tanulóival együtt.

Megrendeztük a hagyományos őszi és tavaszi kulturális versenyt. Részt vettünk a Kilián György kulturális és sportversenyen. Itt színjátszó csoportunk, Laky Péter vezetésével a kerületben aranyérmet, a budapesti döntőn ezüstérmet, énekarunk Domokos Pál Péter vezetésével a kerületben bronzérmet, képzőművész-szakkörünk Nagy Nándor vezetésével serleget és aranyérmet nyert. Kíváncsú lesz a jövőre nézve, hogy az idei évben neki lendült, szépen fejlődő színjátszásunk mai magyar szerzők darabjainak, valamint klasszikus, de diák vonatkozású darabok előadásával is megpróbálkozzék.

1956/1957

Külső események hatása, hogy már a tanév elején nyugtalan volt az ifjúság, a tanítás újrakezdésekor előfordultak kisebb kilengések, és ezeknek okai az iskolán kívül keresendő; az utóbbi hetekben napról napra kezd a rend megszilárdulni. A mulasztások száma október végéig csökkenőben volt. A decemberi korrepetálások alatt magasra szökkent, ami főleg azazt magyarázható, hogy a szülők félve az esetleges utcai jelenetektől otthon tartották gyermekeiket, az utóbbi két hónapban ismét csökken.

A rendkívüli helyzet fokozott felelősséget ró az osztályfőnökre, nem lehet közömbösen elmenni az esetleges feltűnő jelenségek mellett, vigyázni kell, nehogy az osztályközösségek ellenzéki csoportokká váljanak.

Az of. órákon elsősorban erkölcsi kérdésekkel kell foglalkozni. Az osztályfőnökök nevelő munkáját a többi tanároknak most még fokozottabban kell támogatniuk, mindenképpen meg kell akadályozni, hogy az ifjúság felelőtlen elemek káros befolyása alá kerüljön. Nem lehet megoldás a politikai kérdések megkerülése, de a nevelő semmiképpen sem viheti a tanulók közé saját kétségeit és problémáit. Mindezeknek a biztosítéka a tantestület egységesége kell hogy legyen. Lehetnek még felfogásbeli különbségek, de ezeknek nem szabad a tanításban megnyilvánulniuk.

A félév munkájára visszatekintve (igazgató) megállapítja, hogy az három szakaszra bontható: az okt. 23-át megelőző időszakra, a decemberi korrepetálásokra és az újév után meginduló rendszeres, mindennapos tanításra. Az utolsó szakasz fokozatosan szilárduló jellegű, de nagyon zavarta a tanulmányi munkát a rendkívüli körülményeket még nehezebbé tevő sok tanárváltozás, a tantárgyfelosztás és órarend állandó módosítása. A normális stabilizáció csak február végén következett be, remélhető, hogy a tanulók megnyugvása nem látszat csupán, hanem a belső talpraállítás jele is.

1957/1958

A következő tanévet komoly politikai meggyőződéssel kezdetjük meg. Ennek első feltétele a nevelőtestület egységes állásfoglalása a tanulókkal szemben. Az igazgató a továb-

biakban megjegyzi, hogy fennállhat az egyes politikai kérdések különböző értékelése a testület körében, de ezt mindenkinek önmagában kell lezárnia, kifelé pedig a párt irányvonalát kell képviselnie minden tanárnak.

Különösen az olyan kérdésben igen fontos az egységes állásfoglalás, mint az ellenforradalom értékelése, szovjet csapatok beavatkozása stb. Az oktató munkáról szólva az igazgató felhívja a figyelmet a *dialektikus materializmus szellemében* történő oktatásra. Különösen ebben a tanévben fontos ez, amikor a tanulók a hittanoktatás miatt kettős világnézeti nevelést kapnak. Másik ilyen kérdés az *erkölcsi normák* kérdése. Ugyanis igen sok szülő azért írta be hittanra a gyereket, mert erkölcsant akar neki taníttatni. Be kell bizonyítanunk, hogy az iskolában van erkölcsi nevelés. Ezzel kapcsolatban kéri az osztályfőnököket, hogy a tanmenetben irányozzák elő azokat az órákat is, amelyeken erkölcsi kérdésekkel foglalkoznak.

1958/1959

Az egyéni munkának igen szép példaképeit látjuk magunk között, mindössze az összehangolt kollektív munka hiányzik. Ennek okát talán először is ott kell keresni, hogy a testület tagjainak nagy része befelé fordult, s nem veszi a fáradságot arra, hogy megismerje munkatársait, azok munkáját, problémáit. Valahogy úgy képzelik, hogy semmi közük másnak a munkájához, egészen közömbösek egymás iránt. Ezt bizonyítja még az is, hogy soha egyetlen nevelőtestületi értekezleten sem hangzik el bírálat, sem jó, sem rossz értelemben egymás felé. Attól a kevés alkalomtól eltekintve, amikor azok szólnak hozzá a kérdésekhez, akik ismerik a bírálat jó hatásait és ezen nevelődtek fel.

Nekem évek óta problémát jelent az, hogy a testületen belül — kevés kivételtől eltekintve — még a baráti kapcsolatok is világnézeti síkon alakultak ki. És ezek a baráti körök egymástól erősen elszigetelődtek. Nem keresik egymás véleményét, nézeteiket nem próbálják megérteni.

1959/1960

A folyó tanév első nehéz próbája volt, hogy a különböző iskolákból érkezett új kartársak is átvegyék az iskola hagyományos szokásait. Nehezen ment és semmi esetre sem ment zökkenő nélkül. Még nem beszélhetünk egységesen kialakult rendszerről, de haladunk efelé. Második nehézséget jelentette, hogy iskolánk tanuló létszáma felduzzadt majdnem egyharmadával. Az osztályok számának, az osztálylétszámnak és a tanári kar létszámának e rohamos emelkedése is komoly nehézséget jelentett, hiszen majdnem áttekinthetatlenné tette eleinte az iskola belső rendszerét, életét. Míg ez kellő szokásokat, helyzetismeretet nem adott, komoly nehézséggel kellett megküzdeni. A nagy iskolák összes hátrányait viselnünk kellett. E létszámmal arányban nem emelkedett a használati eszközök száma, az előadók férőhelye, a tornaterem, a szertárak anyaga. Ez zsúfoltságot eredményezett. Mindez kezdetben a szervezetlenség látszatát keltette, vagy talán nem is csak keltette, hanem az is volt. Komoly figyelmeztető ez a jövőre.

1960/1961

A KISZ Kongresszust nagy várakozás előzte meg. Új jellegű dolgokat nem adott, de összegezett és kijelölt feladatokat. Hiányzik a romantika a KISZ-ben, a próbák rendszere

sem adta meg ezt, szürkül a szervezeti élet, ugrott a létszám s az ifjúsági vezetők ezzel nem tudtak lépést tartani, felnőtt vezető kevés van. — A fiatalok keresik a romantikát, s álromantikát találnak. A napi munkában, egymás segítségével stb. nem találnak romantikát, ezeken kívül keresik. Legforradalmibb feladat a szocialista társadalom építésének szolgálata, s ennek a megvalósítása igen nehéz feladat, s ez a legromantikusabb is. Ezt azonban a gyerekek nem értik meg, s itt hárul sokrétű feladat a pedagógusokra.

1961/1962

Olyan tanterveket kell kialakítani, melyek levegősek, van idő ismételésre, vitára, kitekintésre, a szorosan vett iskolai anyagon kívülre is. Radikálisan fel kell számolni a maximalizmus minden fajtáját: tantervi, tankönyvi, módszerbeli és tanári maximalizmust egyaránt. Meg kell szüntetni a túlságosan sok és részletekbe menő anyagszolgáltatást, túlzott fogalmi definíciós követelményeket, a szaktudományok teljességre való törekvését, a szaktudomány rendszerének egyszerű átültetését a tantárgy rendszerébe, a terhelés rossz elosztását, a felesleges ismételéseket és átfedéseket, az öncélú elméletieskedést stb.

A maximalizmus determinálja a tanár prelegáló módszerét, a tanulók passzív részvételét az órán az ismeretek közös, részben vita, részben megbeszélés útján való feldolgozása helyett, elmarad az ismeretek megfelelő elemzése és egybevetése, háttérbe szorul a készségek és meggyőződések kialakítása, vagyis lehetetlenné válik a tulajdonképpeni képző és nevelő munka s így a világnézeti nevelés is. *A zsúfoltságban mindig elkallódik a lényeges.*

Meg kell szüntetni a tantervkészítésben azt a gyakorlatot, hogy az egyes tárgyakat külön-külön, egymás figyelmébe vétele nélkül szervezik az iskola előtt álló közös célok és feladatok mellőzésével, amikor az anyag uralkodik és nem az, amire nevelni akarunk.

1962/1963

Iskolánk az idei tanévtől kezdve saját tanműhelyben szakmai gyakorlati oktatással is foglalkozik, ami a módszer szempontjából még sokkal inkább kimunkálatlan, de nem kevésbé fontos feladatok kimunkálását és megoldását jelenti. A kétféle oktatógárda — saját hibáján kívül — még egymást sem nagyon ismeri, még kevésbé egymás munkamódszerét, pedig ugyanazokat a gyerekeket oktatjuk és neveljük fent és lent is. A következő félév egyik feladata tehát az lesz, hogy egymást és egymás munkamódszerét alaposabban megismerjük.

Eddig inkább csak úgy anekdotaszerűen szállt a hír egy-két kartárs műhelyi látogatása során, hogy a tanulók füttyszóra tanulják a reszelést, igen kevesen tudjuk azonban azt, hogy mennyi utánjárás, törődés, ötletgazdagság, törhetetlen munkakedv van abban, hogy ez a gyakorlati oktatás megindult, és ha zökkenőkkel is, de folytatódik, mégpedig eredményesen folytatódik.

A gyakorlati oktatás nekünk szokatlan módszertani fogásairól, miután azokat megismertük, mi is vitatkozhatunk, azonban ott a végső szót mégis csak a további gyakorlati eredményei és a szakemberek véleménye együttesen mondják ki. Ami nekünk fontos, az, hogy egy-egy látogatásból kölcsönösen tanulhatunk.

1963/1964

Kell néhány szót szólni a 4+2-es, ún. szakközépiskolai osztályaink helyzetéről is. Sajnos eredményekben mindkét osztályunk igencsak hátul kullog, az I/d osztály a rang-

sorban a 27., tehát az utolsó, a II/d osztály pedig a 21. Ennek a gyenge eredménynek természetesen többféle oka van, és az egyik legdöntőbb a tanulók gyenge előképzettsége, mert noha évről évre igen magas itt a jelentkezési szám, a jelentkezettek zöme mégis a közepes vagy annál gyengébb ált. iskolai tanulók közül került ki. Egy másik ok azonban feltétlenül kapcsolatos a módszerrel is. Ezeknek a gyerekeknek a tanításánál feltétlenül számításba kell vennünk, hogy csupa gyakorlati beállítottságú tanulóval van dolgunk, akik még az elméletet is leginkább a gyakorlat, mégpedig a szakgyakorlat irányából képesek megközeleíteni. (A matematika, fizika, kémia, biológia tanításánál tehát ezt nem szabad figyelmen kívül hagyni, és más-más módon ugyan, de bizonyára kell hogy befolyásolja ez a tény a többi tárgyak oktatásának módszerét is.

És ilyen szempontból a gyakorlati munkahellyel való tapasztalatcserének van jelentősége, nemcsak az osztályfőnök, hanem a többi tárgyat tanító kartárs részéről is.) Természetesen egészen más kérdés az, hogy egy olyan új iskolatípusban, amelyik egyszerre, és a többi középiskola-fajtával azonos képzési idő alatt kétféle műveltséget: egy általános és egy szakjellegűt akar adni, nem egészen célja tévesztette-e az a propaganda, amelyik ide szinte a leggyengébb előképzettségűeket akarja beiskolázni, mivel ezeknek a zöme úgysem tanul tovább az egyetemen. Szándékosan vagy véletlenül, de a szülők tudatában csakugyan így él ez az iskolafajta, és az idén hiába volt majdnem 300 jelentkező egyetlen 45 fős osztályra, mégsem lehetett volna a 300 jelentkezőből csupa jeles és jó tanulót összeválogatni. Igaz, az idei válogatás jobb volt mint a tavalyi és a tavalyelőtti, tehát ezekkel jobb eredményekre is számíthatunk, de még így is szép számmal akad közöttük közepes előmenetelű, ami köztudomásúan a középiskolában elégséges, esetleg elégtelen eredményű lesz.

1964/1965

A francia nyelv tanításával kapcsolatban egy éve folyó kísérlet főbb tanulságai a következőkben foglalhatók össze:

1. A beszédkészség, a tanult szókincs aktív használata az audiovizuális csoportban jobban fejlődött, mint a hagyományos módszerrel tanított csoportban, ahol a nagyobb terjedelmű passzív szókincsnek inkább a fordításban való használhatósága fejlődött ki jobban.
2. Az íráskészség a hagyományos csoportban jobban fejlődött annál is inkább, mert a kísérleti csoportban, a módszer előírása szerint csak februárban kezdték el az írásgyakorlatokat. A módszer előnye azonban még így is megmutatkozott abban, hogy az előbeszéd utáni írásuk gyorsabb és hibátlanabb, mint a hagyományos csoporté.
3. Az olvasás eredményei is érdekesek. A hagyományos csoport tagjai ismert szöveget szépen olvasnak, de ismeretlen szövegnél, sőt már ismert szavaknak új összefüggéseinél is elbizonytalanodnak, olvasásuk jóval gyengébb, míg a kísérleti csoport tanulói — jóval kisebb anyagon, de — az ismert szavakat új összefüggéseiben is jól olvassák.
4. A hagyományos csoport nyelvtani ismeretei nagyobb anyagra terjednek ki, tudatosabbak, de használatuk nehezekebb, a kísérleti csoporté szűkebb terjedelmű, nem elég tudatos, de használata szinte automatikus.

A fenti összehasonlításból is kitűnik, hogy az eredmény az, amit vártunk: az új módszer — ha szerényebb keretek között is —, de leginkább az idegen nyelvnek a mindennapi érintkezésben való használatára készít fel, míg a hagyományos módszer az idegen nyelvű könyvek olvasását, fordítását teszi jóval szélesebb határok között lehetővé. Az összehason-

lítás nem utolsósorban ahhoz is tanulságul szolgált, hogy az új módszert helyi viszonyokhoz alkalmazva és a hagyományos módszer előnyeit felhasználva hogyan lehet tovább fejleszteni.

Röviden visszatérve az íráskészség jelenlegi szintjére, meg kell állapítani, hogy az nem csak az egyes nyelvek területén, hanem általában minden tantárgyban alacsonyabban áll, mint a szóbeli kifejezések készsége. Bizonyítéku ismét csak az érettségi vizsgákra hivatkozhatom, ahol a vizsgaelnökök szinte kivétel nélkül megállapították ezt a tényt. Ez pedig kell hogy az okok kutatására készítessen bennünket. Ha az az ok, hogy egyes kartársak maguk sem fordítanak kellő gondot az írásbeli munka tervszerű fejlesztésére és érdemi ellenőrzésére, mert a tanulók hite szerint az írásbeli munkákra adott osztályzatokat nem is számítják teljes értékű szereplésnek, akkor ezt a hibánkat a jövőben ki kell küszöbölni. Ha — különösen a külalakat tekintve — maguk a tanárok sem adnak jó példát a tiszta, gondosan ékezett és jól olvasható írásra, akkor pedig a példaadásra kell nagyobb gondot fordítanunk.

1965/1966

A neveltségi szint azonban lényegileg nem szavakban, hanem tettekben mutatkozik meg, amelyeket tömegben, vizsgálgatásra alkalmas összesítésben provokálni szinte lehetetlen. Úgyiszlván azt kell mondanunk, hogy aki egy-egy időszak végére vár a megállapításával, az már elkésett, mert itt a menet közben alkalmazott több irányú megfigyelés eredményeinek az összegezése lehet csak és majdnem kizárólagos alapja valamiféle megbízható általánosításnak.

Ez másképp nem is lehet, mert az ilyen „menet közben” történő megfigyelés tulajdonképpen már csak járulékos szerep a nevelő számára, az elsőrendű szerepe az egyes területeken kifejtett sokirányú, pozitív nevelői ráhatás, melynek az eredményeit megint csak nem utólagosan, hanem menet közben kell megfigyelni.

Természetesen sem a ráhatás, sem a megfigyelés nem lehet eredményes, ha csak ritka alkalmakra korlátozódik, amolyan vasárnapi kirándulás jellege van, amikor tanár és diák is feszélyezett, érződik a mesterkéltséglégkör, ami sohasem az őszinteségre, közvetlenségre, hanem inkább színészkedésre nevel. Ilyen megfontolás alapján is szóvá kell tennünk azt a rendkívül káros szemléletet, akár kívülálló, méginkább ha pedagógusok körében találunk vele, hogy a nevelő feladatát lényegében a kötelező óraszám jelenti, és a hosszabb nyári, illetve évközi szüneteken kívül az egyes munkanapokon is több szabad ideje van arra, hogy más munkaterületeket (másodállás, háztartás stb.) ellásson. Számos konkrét adat bizonyítja, hogy a fenti szempont a felnőttek pályaváltoztatásában és az ifjúság pályaválasztásában nem ritkán szerepet játszik, ami már szinte az indulásnál illuzorikussá teheti az intenzív és átfogó jellegű nevelő munka tervezését.

1966/1967

A középiskolai műveltséganyag eléggé tartalmas és gazdag ahhoz, hogy megláttassa a legfontosabb egyetemes világösszefüggéseket, és nagyon sok jel mutat arra, hogy tanulóink igénylik is, hogy választ kapjanak ezekre a kérdésekre.

Van azonban olyan felfogás is iskolánkban, hogy a válaszadás elsősorban — ha nem kizárólagosan — az úgynevezett világnézetű tárgyaknak, a történelemnek, a magyarnak, a fizikának, kémiának, biológiának a feladata, tehát tervezzék meg ők, a többi tárgy úgysem tehet sokat ezen a téren. Tehát van ilyen felfogás, noha általánosnak egyáltalán nem mond-

ható, mert pl. az idei érettségi vizsgák eredményei is megmutatták, hogy tanulóinknak túlnyomó része válaszokat tud adni ezekre a kérdésekre, sőt a legkiválóbbak egészen magas szinten fejtették ki az ide vonatkozó tudnivalókat...

Több osztályfőnök panaszkodik azért, hogy tanulóinak helyes állásfoglalásait nem hitelesíti mindig az érzelmi átfűtöttség, és ezzel hozzák kapcsolatba azt a tényt is, hogy viszonylag sok az önállótlán, mások véleményét szajkózó tanuló. Egyesek ennek az okát az érzelmi hatások szegénységében, mások megfelelő élmények hiányában vélik felfedezni. Meggyőződést csak meggyőződés tud kiváltani, szenvedélyt csak szenvedély tud lángra lobbantani, kommunista ifjúságot csak kommunista meggyőződésű pedagógusok tudnak nevelni. Gyermkeinket nem lehet félrevezetni. Pontosan megérzik, hogy a pedagógus szavai érzelmeinek őszinte kifejezői, vagy csupán kötelességből mondja azt, amit mond.

1967/1968

Célul tűzhetjük ki, hogy a nagyobb többség kiválóan és jól teljesítse a kötelességét, és még a legszerényebb tehetségű tanuló is kellő szorgalommal legalább közepes eredményt érjen el.

Ez a törekvésünk már két évvel ezelőtt azt eredményezte, hogy a közepesnél gyengébb tanulmányi átlag csak 8,5% volt, 964 tanuló közül 84 tanuló. És ez a szám az idén tovább csökkent: 1078 tanuló közül 79, a tanulók 7%-a.

De nem kisebb örömmel és büszkeséggel konstatálhatjuk azt sem, hogy a fizikai dolgozók gyermekeinek a tanulmányi átlaga is évenként emelkedő tendenciát mutat (1965/66-ban 3,47, 1966/67-ben 3,56 és 1967/68-ban 3,62).

Ezek az eredmények pedig annál értékesebbek, mert egyáltalán nem az objektív körülmények fokozatos javulása közben jöttek létre. Az iskola zsúfoltsága évről évre növekszik, és az osztályfőnökök jelentései a 45—48-as osztálylétszámokat „iszonyatosnak” mondják, mégis — és ezt ismét örömmel kell megállapítani — valamennyi osztályfőnöki jelentésből bizakodó optimizmus árad, sokkal több a biztató, mint a lehorgoló jelenenivaló, és noha a problémák is megjelennek mindenütt, mégis egy-egy osztály közszelleméről mind sűrűbbek az olyan megállapítások, hogy „az az érdem, ha valaki szorgalmas és dolgozik”.

1968/1969

Addig, amíg az országos átlagban az egyetemre jelentkezettek közül 39,49%-ot vettek fel, addig iskolánkból jelentkezettek közül 53,79%-ot. A budapesti középiskolák között, kivéve egy-két egészen kis iskolát, amelyekkel összehasonlítás irreális, ezzel az eredménnyel a második helyen állunk.

Első a Fazekas 61,95%-kal.

Ugyanez a szám az Apácaiban 53,06, az Eötvösben 44,23, a Radnótiban 51,85%, a Rákócziiban 42,69 stb. Nem ilyen kedvező az összehasonlítás, ha a felvettek és a felvételi vizsgán megfelelt, de helyhiány miatt elutasított tanulók együttes számát vizsgáljuk. Ez a szám nálunk 71,04%, az Apácaiban 76,54, a Radnótiban 79,02%. Igaz, hogy itt is csak a néhány gyakorló iskola áll előttünk és sok nagymúltú középiskola felkészítési munkája — hiszen ez a szám erre utal — alattunk marad.

Érdekes a statisztikának az a része, amely az egyes egyetemre való felvétel arányát mutatja és itt akad néhány tanulság. Megállapítható, hogy a beiskolázási munkánk általában jó. Ezt mutatja, hogy akár a tudományegyetemeket, akár a műszaki egyetemeket nézzük, magasan az országos átlag felett vettek fel tőlünk tanulókat. A tudományegyetemekre

pl. 32,88%-os országos átlaggal szemben iskolánkból 52%-ot, a műszaki egyetemeken az országos átlag 49,80%, iskolánkból pedig felvettek 74%-ot a jelentkezők közül.

Tanulóifjúságunk körében észrevehetően nő az a réteg, amelyik élénken érdeklődik az egyes szaktudományok, az irodalom, a filozófia, a művészetek, a társadalomtudományok, a természettudományok kérdései iránt. Ebben nagy szerepe van a tagozatos osztályok kiépülésének és a különféle versenyek, vetélkedők megszaporodásának.

Ennek a rétegnek a tájékozottsága, igényessége és vitakedve messze túllép az iskola tananyag-keretein és az oktatás iskolaformáin. Informáltságuk, de főleg fogékonyságuk sokszor felülmúlja tanáraikét is — ez számos konfliktus forrása. Mi pedig már csak a feltűnő jelenségek miatt panaszkodunk, egyeseknek, sőt egész osztályoknak a magatartásában megszaporodó nagyképűség, mindent leszóló fölényeskedés tünetei miatt, de nem akarjuk észrevenni, hogy mindennek a kifejlődésében magunk is részesek vagyunk.

Ha nem sajnáljuk az alkalmat és fáradságot, minderről korábban is értesülhetünk. Lehet és tudunk is olyan közvetlen és félelem nélküli légkört teremteni, ahol a diákok őszintén beszélnek minden gondjukról.

Elmondják a véleményüket nem egy olyan osztályfőnöki vagy szakóráról, amelynek a fő buktatója a tanári tájékoztatatlanság volt. Hiányolják, hogy a számukra rendezett tanulmányi kirándulások helyét, útvonalát, programját nem mindig az ő jogos igényeik döntik el. Bátran kifejtik elképzeléseiket pl. arról, hogy a Fiatalok című diáklapot hogyan lehetne az iskolai élet szélesebb horizontú és bátrabb szócsovévé tenni.

1969/1970

Eszméket és eszményképeket igényel az ifjúság. Az osztályfőnöki órák anyaga sokszor naiv, gyermekes, vagy túlzottan elméleti, hivatalos szerveink, sőt mi is félünk az ellentmondástól, a „rázós” kérdések felvetésétől.

Ünnepeinkben — az államiaktól lefelé! — sok a sablon, a frázisosság, egy-egy közéleti vezetőnk ünnepi beszédét szinte computerrel előre össze lehetne állítani, csoda-e, ha ifjúsági funkcionáriusaink is észreveszik a megemlékezésdömpingek lélektelenségét? A munkásmozgalom, a szocializmusért folytatott harc hőseinek bemutatását sokszor nagyítóval keressük az iskolai tananyagban, olvasmányok, életrajzok pedig sokszor valami szentek életészerű tömjénfüstbe burkolva mutatják be őket. Leszámoltunk a régi, polgári, illetve a vallásos etikával, de nem tudjuk megfelelően körvonalaizni az újat. Ennek az okozata megint bizonyos válságjelenség. Sokat vitatkoztunk etikáról és keveset merünk adni, keveset merünk bátran körvonalaizni. Az etika mint tantárgy ma is hiányzik tananyagunkból, holott a régi hittannak ez szerves alkotórésze volt. Az Egyház látja ezt a hiányt, a vallásos propaganda nem is habozik a vákuum helyébe a saját etikai szemléletét tölteni. Sokszor éppen a legérdeklődőbb fiatalok olvasnak tőlünk távolosó szemléletű műveket. Ez persze jórészen függvénye a bölcsélet elemeinek a középiskolától szinte mindmáig való távoltartásának, most indul nagy nehezen egy eléggé komplexnek látszó világnézeti oktatás, de még mindig aránytalanul több a vita, a tisztázatlanság, mint a bátor gyakorlat.

1970/1971

Néhány évvel ezelőtt helyettes osztályfőnökök kijelölésével igyekeztünk elosztani az osztályfőnökök terhet, nekik különösen az adminisztrációban, de más területeken is segítséget adni.

Az intézkedés helyességét fényesen igazolta az utóbbi idők néhány váratlan eseménye.

Ugyanis ezeknek a helyetteseknek köszönhető, hogy a rövidebb-hosszabb ideig tartó kényszerű helyettesítés zökkenésmentes volt és könnyebbé vált egy-egy nem várt esemény következtében szükségessé vált osztályfőnökcseré is. Azt azonban minden osztályfőnök-helyettesnek világosan kell látnia, és méginkább az osztályban tevékenykedő többi nevelőnek, hogy egy céltudatosan dolgozó osztályfőnöknek saját elképzelései lehetnek — természetesen a tantervi célkitűzéseken belül —, amelyeknek a megvalósításáért ő dolgozik leg-többet, szeretné tehát a befejezett munka eredményeit is látni és igen elkedvetlenítő, ha másvalaki másfajta elképzelésekkel, más módszerekkel keresztezi a munkáját. Az egyéni módszerek alkalmazásának, a súlypontok kialakításának, a sajátos egyéni arculat kimunkálásának jogát hagyjuk meg mindenkor az osztályfőnöknek mint egyszemélyi felelősnek, és ha segíteni akarunk, azt mindenkor vele teljes egyetértésben tegyük. Ennek a hiánya, bizonyos hatásköri túllépések az idén is négy osztályban okoztak nem kívánatos konfliktusokat. Természetesen a szülőknek sem közömbös, hogy ki a gyermekük osztályfőnöke és ki tanítja ezt vagy azt a tantárgyat.

Nincs mit szólnom azokról, akik nagy elfoglaltságukra hivatkozva a gyermeknevelés minden gondját és felelősségét az iskola nyakába szeretnék varrni és azokról sem, akik kizárólag a gyermek információira támaszkodva naponta bejönnek az iskolába, hogy valamilyen vélt sérelemre magyarázatot vagy elégtételt kapjanak.

1971/1972

A korszerűségnek az önképzéssel kapcsolatos oldalát vizsgálva az *érettségi vizsgák alkalmával* általában minden tárgyból és minden osztályban a tanár felkészítésétől függően a feleleteknek két jellemző típusát lehetett tapasztalni. Az egyik típusban a tanuló egy-egy tárggyal kapcsolatosan sok asszociációs kapcsolatról tett tanúságot, nem hozta zavarba egy-egy közbevetett elnöki kérdés, mert még ha a tananyag nem is tartalmazta a feleletet, gondolkodás után kitalálta a helyes feleletet. A sokszor nagyon imponáló „beszámolókbán” a gazdag tárgyi tudás mellett a bizottság határozottan érezte, hogy a tanulók tudatában nem különülnek el az egyes tárgyak, egységes világkép van benne kialakulóban és az egyes tantárgyakról szóló feleleteik ennek a világképnek egy-egy oldalát mutatták meg.

Ugyanakkor nem is kevés számmal voltak olyan feleletek, amelyek még viszonylag szorgalmas tanulóknál is meglehetősen sovány koncentrációs képességet tükröztek, a tanuló tudatában tételek éltek, feladott leckék, amelyeket memorizálva tanult meg szó szerint, és egy-egy közbevetett kérdés zavarba hozta, a választ nem tudta beilleszteni a tanultak közé.

Ez a kétféle felelettípus jól tükrözte a régi pedagógia terminológiája szerint a materiális és a formális képzés helytelen egyensúlyát. Az utóbbi feleletek kétségtelenül az emlékezetet főlegesen terhelő adatok túltengését mutatták a gondolkodásra való készség kezdetleges voltával szemben.

Nagyjából hasonló tapasztalatokat lehetett szerezni évről évre az egyes tanítási órák látogatása alkalmával is. Ebből az következik, hogy a tanárnak nem elég a tankönyv leckéit megtanítani, még akkor sem, ha jó tankönyvről van szó.

A jó tanár mérhetetlenül gazdagabban kell hogy ismerje az anyagot, kell hogy erről újra és újra beszéljen tanítványainak, hiszen éppen ez a gazdagság készítheti tanítványait arra, hogy érdeklődés ébredjen bennük a tantárgy iránt.

A világnézeti, politikai, erkölcsi neveltségi szint emelése érdekében az elmúltnál intenzívebb politikai vitafórumokat kell szerveznünk, amelyeken nagyobb létszámban kell részt vegyenek a kollégák, anélkül, hogy a tanulók vitakedvét „befagyasztanák”, de ugyanakkor az esetlegesen jelentkező hibás nézeteket meggyőző érvekkel helyreigazítsák. Itt is és a nevelés más színterein is *rendkívüli módon sürgető az indirekt vezetés, irányítás olyan finom, mondhatnám művészi módszereinek kifejlesztése*, amely szocialista nevelési céljaink elérését biztosítja anélkül, hogy a tanulóknak akár csak eszébe is jutna irányításunkkal szemben averziót, ellenállást tanúsítani. Mindez maximalista követelésnek hangzik, de van itt rá pozitív példa, nem is kevés...

Ilyen módszerekkel, amelyeket nem is nagyon lehet tételesen kifejezni vagy előírni, mert a nevelői egyéniség is nagyon különböző (lehet), de alkotó alkalmazása következményeképpen fokozatosan *felszámolhatónak tartom az egyes tanulóknál jelentkező kispolgári szemléletmód, önzés, közösségellenes magatartás, eredmények lebecsülése, tekintély megtagadása, közösségi élet normáinak megszegése megnyilvánulásait* — de nem kevésbé az *igazolatlan mulasztásokat, késéseket, lógásokat, rongálásokat stb.*

1973/1974

Óriási igény és szándék mutatkozik meg a kollégák részéről az oktatástechnikai eszközöknek az oktatómunkába történő korszerű beépítése iránt, hovatovább azonban nem tudunk továbblépni, mert a korszerűtlen oktatási struktúra, amelyben dolgozunk (rajtunk kívül 3 intézmény jelenléte, a szükségesnél kisebb és nagyobb, de számban nem elegendő tantermek stb.) ebben megakadályoz bennünket. A kabinetrendszerre való áttérésben pedig a ruhatár megoldatlansága a fő akadály. A tananyag-csökkentéssel felszabadult szabadidőt a kartársak a gyakorlásra, az alkalmazásra használták fel a tanítási órán, de a tanulók egy részénél ennek a szabadidőnek a kihasználása problémát okozott, nem tudták ökonomikusan felhasználni, még nem tudnak vele önállóan gazdálkodni, a nevelők segítségét várják.

Egyes osztályfőnököktől ezt meg is kapták színház, mozi, klubnapok, kirándulások formájában. De egyrészt ezek a tevékenységek még nem eléggé differenciáltak, általában a hagyományos keretek közé szorulnak, másrészt még ezek sem általánosak, s nem merném egyértelműen kimondani, hogy jelenlegi óraszámaink mellett és körülményeink közepette az elvárásnak úgy tudunk eleget tenni, mint ahogy azt Mezei elvtárs a pedagógiai tanácskozáson kifejtette. Szülők részéről is elhangzott olyan megjegyzés, hogy a tanulók szabadidejének tartalmas kihasználása gondot okoz a családban.

1974/1975

Lényegesen több mindennel lehet és *kell* foglalkozni egy fiatalnak ma, mint még nem is olyan sokkal ezelőtt. Több tudatosságot, nagyobb rendszerességet, több elkötelezettséget és közösségi felelősséget várunk el a középiskolás korosztálytól. Aki helyt kíván állni közünk a ma világában, az vulgárisan szólva „kiköpheti tüdejét a nagy hajtásban”.

Tanuljon jól egy olyan iskolarendszerben, ahol még ma nem ideálisak a feltételek (nagy osztálylétszámok, egzisztenciális, egyéb problémáktól gyötört, ideges tanárok, csak részben modern felszerelés), a közművelődési programok keretében *fogyasszon* (film, színház, kultúrház) és *alkosson* (alkotóköri, önképzőkör, amatőr csoportok).

Sportoljon rendszeresen (lehetőleg versenyszerűen, mert arra van tisztességes kapacitás), tartson lépést a *kultúra és tudomány eredményeivel*, illetve menjen népszerűsítő szinten eléjük, *politizáljon aktívan és éljen közösségi életet* (érdeklődés, szervezeti élet), tökéletesítse *értelemi, érzelmi és akarati kondícióját*. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy ezeknek az elvárásoknak *maradéktalanul* eleget tenni csaknem lehetetlen és megközelítően jó eredményt is csak szerencsés feltételek mellett (jó fizikális és idegi diszpozíciók, kiegyensúlyozott családi környezet, rendezett anyagi háttér) lehet biztosítani és még akkor sem biztos a siker, mert egyéni gyengeség és kedvezőtlen szociális ráhatások (társadalmi mikrokörnyezet, rossz társaság, félresikerült személyi kapcsolatok) még a kedvező körülmények hatását is lerontják.

1975/1976

A XI. kongresszus határozatai alapján hangsúlyozott fontosságúvá vált a *művelődés egyenlő feltételeinek megteremtése*. E társadalmi feladatkörből konkrétan az iskolára a fizikai dolgozók gyermekeivel történő konkrét segítőmunka hárul. Azon a formálisnak kitűnő feladaton túl, hogy a legnagyobb mértékben biztosítjuk a gimnáziumba, ezen belül a tagozatokba való felvételüket, hatékonyabb, érzékelhetőbb erőfeszítéseket kell tennünk mint a múltban, mert évről évre csökkenő, de még mindig nem elhanyagolható különbségek mutatkoznak meg a fizikai és nem fizikai dolgozók gyermekeinek kulturális körülményei és tanulmányi eredményei között.

Bukási arányszámuk ugyan nem nagy (3,8%), de ötszöröse az egyéb tanulókének. Részletesebb vizsgálat ezt más területen is megállapítja (bár ebben kissé félrevezető motívum, hogy olyan tanulók eredményeivel történik az összehasonlítás, akiknek körülményei össztársadalmi szinten optimálisak), továbbra is fenn kell tartanunk, sőt fejlesztenünk azokat a feltételeket — mint az egyetemi előkészítő tanfolyamok, könyvtári munka, kiscsoportos korrepetálás —, amelyek a múltban is kézzelfogható eredményeket hoztak, de fejlesztenünk kell a tanulószoba munkáját, amelynek működése nem kielégítő. A tanulószobának és könyvtárunknak valamiféle olyan kombinációját kellene megszerveznünk, amely hatékony feltételét képezné a már korábban feladatként megjelölt önálló tanulói ismeretszerzésnek, elsősorban a fizikai dolgozók gyerekeit figyelembe véve.

1976/1977

Sajnálatos, hogy az *iskolai hiányzások száma egy főre esően 65 órától 79 órára növekedett*. Igaz, hogy ez évben a Viktória vírus okozta járvány is közrejátszott a mulasztások növekedésében, de aligha vitatható, hogy ezen a területen komoly pedagógiai mulasztások is tapasztalhatók az osztályfőnökök részéről.

A szülők gátlás nélkül igazolnak mulasztásokat, az osztályfőnökök pedig liberálisan kezelik ezeket. Néhány konkrét eset utal arra, hogy a tanulók hamisított igazolásra is vete-mednek, s ezt az osztályfőnök nem veszi észre. Egyes órákról „ellógás” és csengetés után a büfében történő vásárlás is növelte az igazolatlan órák számát.

A dohányzás megszüntetésére, csökkentésére irányuló szándékunk pedig tökéletes pedagógiai kudarccal végződött. A fiú—leány kapcsolat tekintetében viszont jóval kevesebb kulturálatlanságot tapasztaltunk, mint korábban. Meggyőződésem, hogy ebben a családi életre nevelés eredménye tükröződik. Ugyanakkor sajnálatos hiányossággként kell beszámolnom arról, hogy az *iskola és a szülői ház kapcsolatának kialakítása és elmélyítése terén nem léptünk előre a múlthoz viszonyítva*. Okát abban látom, hogy mind a nevelők, mind a

szülők nagyfokú túlterheltsége következtében nem tudunk elég időt és energiát szakítani azoknak az alkalmaknak a megteremtésére, amelyek a kapcsolatok elmélyítésének feltételei.

1977/1978

A fakultáció segíti a tanulók — köztük a fizikai dolgozók gyermekei — képességeinek kibontakozását:

- a tanuló eleve olyan tantárgyakat választ, amelyekhez tehetséget érez;
- az első év felzárkóztató és a második év orientáló foglalkozásai megerősíthetik az alapképességekkel összefüggő terveket, elképzeléseket;
- a képességek kibontakoztatása csak tevékenység útján valósítható meg;
- a fakultatív csoportokban erre lényegesen jobb feltételek vannak, mint a „mindent mindenkinek egyformán” gyakorlatot megengedő osztálykeretben.

1978/1979

Egy közelmúltban nyilvánosságra hozott információ napok óta nem hagy nyugodni. A SALT—II kapcsán közölték a hírügynökségek, hogy a nagyhatalmak rendelkezésére álló romboló energia ma körülbelül milliószorosa a Hirosimára ledobott atombombáénak. És hozzátették — mint a napi hírek egyikét —, hogy ez *többszörösen elegendő* a Föld elpusztításához!

Nos ebben az egyetlen információban is benne rejlik a mi *pedagógus hivatásunk összes gondja és szépsége*: gondja, hiszen az ilyen és ehhez hasonló hírek rombolják az alkotókedvet, növelik a hajlandóságot a cinizmusra; szépsége, mert *fokozott a felelősségünk* az emberi értékek elfogadtatásában... Minden korábbi gyakorlatnál több energiát kell fordítanunk az emberi — *magatartásbeli értékek* fejlesztésére.

A tanév elején azt is megállapítottuk, hogy a szocialista állam nevelési-oktatási funkcióinak értelmezése során az eddiginél is *nagyobb testületi egységre* van szükség. Különösen akkor, ha most tanulóink emberi-magatartásbeli értékeinek fejlesztését helyezzük munkánk előterébe.

1979/1980

Jónak ítélem az igazgatói beszámolót és tisztelettel, elismeréssel adózom mindenkinek a színvonalas évi munkáért. Gyakorlatilag egy végtelen folyamat (oktató-nevelő munka) számos lényeges fejezete került itt megvitatásra és — testközelből látva-hallva ezt a nehéz munkát — különösen örülök, hogy betekintést nyerhettem. — A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. Kongresszusán is a korábbiaknál nagyobb szerepet kapott az ifjúság, a család, az iskola; az egész társadalom érzi a nevelői tevékenység fontosságát...

Tény, hogy gondjaink vannak, ettől függetlenül azonban tervezzük ennek az iskolának a felújítását, és igyekszünk fontossági sorrendben megoldani a problémákat.

(Dr. Szatmári István, a XI. Ker. MSZMP PB titkáranak a tanévzáró értekezleten elmondott gondolataiból.)

Meglepő, hogy az utóbbi években hozzánk érkezett korosztály *testileg lényegesen* kevésbé edzett a korábbi generációknál. Feltűnő, hogy milyen sok tanulónak labilis az idegrendszere.

Egyértelműen csökkent sokakban a környezet tisztaságáért érzett felelősség, illetve ez a felelősség ki sem alakult bennük.

Visszatérítőn (és a maga nemében „környezetet szennyezően”) kezd általánossá válni (diákjaink körében) a durva beszéd, úgy, hogy számonkérés esetén az első pillanatokban sokan szinte értetlenül néznek a csodálkozástól.

1981/1982

Lelkiismeretünk megköveteli, hogy különbséget tegyünk a tartalmában is ép és a *csak formálisan ép* családok között, és itt elgondolkodtató a kép: háromezrednyi gyerekünk küszködik a széthullott vagy széthullóban levő család kisebb-nagyobb gondjaival. . .

Ami viszont a legfontosabb: 691 (!) tanulónk *érzi magát nagyon jól vagy jól* (80,6%) és erre büszkéek lehetünk, mint ahogy bármely iskola büszke lehetne rá!...

Bizonyos értelemben meglepetés számunkra, hogy 83 tanulónk még nem lépte át az országhatárt, s legalább ilyen meglepetés, hogy növendékeink 37%-a, 323 fő volt már külföldön, nem szocialista országban (is)...

Az iskola speciális helyzetéből adódóan nekünk kell osztályainkban demokratikus töltésű alkotó légkört teremteni, majd ebben a kedvező közegben megtanítani fiataljainkat a demokráciával összefüggő mindazon kérdésekre, melyeket a mai felnőtt társadalom sem gyakorol lehetőségeinek megfelelően. . .

Egyszerűen nincs jogunk a közéleti fásultság minimális átörökítésére sem.

1982/1983

A világnézeti nevelés és általában a nevelés mindannyiunk közös ügye. Nincsenek egész vagy részfeladatokra predesztinált pedagógusok, azaz tudomásul kell vennünk, hogy a nap minden órájában — magatartásunkkal és megnyilatkozásainkkal — együttesen vagyunk felelősek a... nevelési célok megvalósításáért. Az órán, kirándulások vagy társadalmi munkák alkalmával tett szükségtelen engedelmények, lényeges eltérések a közösen kialakított követelményektől csak erősen megkérdőjelezhető eredményekhez vezetnek, ráadásul néhány év múlva, érett fejjel maguk a tanulók bontják fel ezeket a kapcsolatokat.

1983/1984

Mielőtt a munkaterv ismertetné az év konkrét feladatait, szükségesnek látszik *néhány kiemelt ajánlás* megfogalmazása. Szükségesnek látszik mindenekelőtt azért, mert rendkívüli év áll előttünk, részben az országban-világban tapasztalható nyugtalanság, de leginkább az *elkezdődött felújítási munkálatok* miatt. Azaz egy olyan tevékenység kezdődött el az épületben, amelyet mindannyian nagyon vártunk, oktató-nevelői tevékenységünk megszokott rendjét azonban elkerülhetetlenül és lényegesen zavarni fogja.

E bevezetővel összefüggő és részben belőle fakadó ajánlásai az iskolavezetőségnek ezért a következők:

1. Az adott körülmények között *nincs realitása az új feladatok* ismételt felsorakoztatásának!
Dolgozzunk a lehetőségek keretei között, mint ahogy az általános gazdasági és politikai helyzet is azt sugallja: esetenként *a szintentartás is lehet* mérhetően komoly teljesítmény. Ugyanakkor ezen visszafogott tervezés keretein belül is érhetünk el további eredményeket, megfelelő hozzáállással, alapfeladataink finomított-elmélyített végrehajtásával.
2. Nem titkolható tény *a világban és itthon is tapasztalható fokozott nyugtalanság*. Olyan dilemma ez számunkra, mint más szituációban az orvosé, akinek nem szabad becsapnia a betegét, de a meglevő bajt sem tanácsos túlértékelnie.
Elemi kötelességünk, hogy legalább mi ne növeljük a nyugtalanságot sem egymás között, sem az osztályban, nemes feladatunk lehet viszont okos szóval a hétköznapi feladatokra utalni, *erősítve minden területen a megrendült értékrendet*.
3. Végül utalnánk arra is, hogy évek óta követünk egy közösen megfogalmazott koncepciót: kibontakoztatni *a korszerű műveltséggel rendelkező és sokoldalúan fejlett* fiatal generációt.
Erről a hagyományos igényünkről ne mondjunk le a nehezebb feltételek között sem, még akkor sem, ha a körülmények átmenetileg ismét az oktatást helyezték előtérbe.

1984/1985

- Egyre inkább nyilvánvalóvá válik: ez a korosztály csak a tőlünk kapott és az általunk megkövetelt teljesítményt fogadja el. A mellébeszélést nem, nem kíváncsiak a mesékre.
- Azt igénylik, hogy tényleges és igaz ismereteket adjunk nekik, hogy foglalkozzunk velük és bármennyire is furcsa: szeressük őket. Igénylik. Kérem ezért, hogy ne tűnjünk meg magunk között olyan pályatévészett kollégákat, akik képtelenek érzelmileg is megközelíteni diákjainkat, akiknek antiszociális magatartása tartósan mérgezi a tanár—diák—szülő kapcsolatokat, s általa az iskola jó munkahelyi légkörét, melyre hagyományosan oly büszke az iskola. Joggal.
- Legyen joga, sőt kötelessége a szakmai munkaközösségeknek a diák érdekeit szem előtt tartó pedagógus-humánus kötelező érvényű betartása minden kolléga számára!
- Olyan jó érzés diák—tanár számára egyaránt, ha büszke lehet saját iskolájára. Éppen ezért adjunk nagyobb szerepet az iskolán belüli információs hálózatnak és tudassuk mindenkivel, ha bárki olyan eredményt mutatott fel, melyre igenis érdemes büszkének lennünk. Országos versenyeket nyerünk úgy, hogy a megkérdoztetek harmada-fele nem is tud róla. Nagy luxus ez.

1985/1986

Kedves fiatalok! Olvastam egyszer valahol: a pedagógusok erénye és gyengéje is egyezre, hogy megszállottként mondják néha a magukét, még akkor is, ha a tanítványok már régen más régiókban járnak. Ezt a hibát készülök most én is elkövetni, görcsösen érzem ugyanis, hogy adósságom van Veletek, különösen ezzel a most búcsúzó évfolyammal szemben, hiszen díszterem, udvar, sokszor tanterem nélkül számos alkalmat mulasztottam el kényszerűségből a találkozásra, noha erre a négy évre felelősséget vállaltam értetek.

Ezért most így nagy nyilvánosság előtt mondom el, én bízom abban, hogy a Világ előbb-utóbb megérti: ez életetek van, ez az élet ismétелhetetlen, és ez az ismétелhetetlen egy élet csakis a Tiétek! Spekuláljon csak mindenki a maga egyszemélyes saját számlájára.

Néhány dolognak, így az emberi értelemnek is nagy tisztelője vagyok, s ez az optimizmusom forrása, ha rátek, a jövőtökre gondolok. Persze nem olyan mértékben vagyok bizakodó, mint mondjuk Verlaine, aki szerint a muzsika és a dallam mindenen átsegít, de elutasítom a horizonton leselkedő káosz elméletét. És hogy a francia gondolkodók mellett maradjak, inkább Pascalt érzem magamhoz közel, utalva egyik sokszor rajtam is segítő gondolatára: „Mert mi az ember a Természetben? — Semmi a Végtelenhez képest, de minden a Semmihez képest!”

Nem könnyű egy igazgatónak az alma mater nevében beszélni (sehol sem könnyű, de különösen nem a József Attila Gimnáziumban, mely hagyományokra épülő természeténél fogva utasít el minden sablont és közepszerűt!), de huszonnyolc év tapasztalata ebben az iskolában mégis feljogosít néhány további gondolatra, s ki-ki gazdálkodjon vele a maga felfogása szerint.

Egyikötök elem tett például a közelmúltban egy cikket, melynek rossz hangulatban levő kitűnő szerzője többek közt ezt írta: „Elment a hitem, elment a lelkesedésem vonata! Elmúlt a megszállottságom, elmúlt a küzdőképességem az igazért, a jóért és a szépért.” Mondtam, hogy a ballagás napján válaszolok, íme, tartom tehát a szavam.

Nem vitatom, néhányan, sokan belefáradtak — belefáradtak az én személyes ismerőseim közül is a tehetetlenség útvesztőibe, különösen ha az átlagnál lényegesen tehetsége-sebbek voltak. Megértem őket, mert ahol a mozdulatlanságban érdekelt bürokrácia ítélkezik az arc nélküli ember nevében, ott valósággal kínlódik a tehetség, az alkotói vágy, az önkifejezés igénye.

Egyetlen vigaszom csak, hogy tudom: ez a változó világ természete! Minden kornak van ilyen hulladéka, de a helyzet sohasem lehet reménytelen, mert hosszú távon csakis azokon múlik a fejlődés, akik felismerik annak törvényszerűségeit és hisznek is benne. Legyen biztató számotokra a megfigyelés igazsága: az élet általában nem steril formában veti fel a maga nagy kérdéseit, s többnyire nem is tűri a steril válaszokat sem.

Mondtam, én bízom bennetek, és nem csupán képletesen, hanem a valóságban is messzebb láttok majd nálunk, kisebb lesz a hibaszázalék is: csak feladni nem szabad!

1986/1987

A középiskolás, a „nagykamasz”-kor mindenképpen a veszélyek, a veszélyeztettség időszaka. A „teljességkeresés” útjai hasonlatosak a tükörfalú labirintushoz, amely megsokszorozni látszik a benne haladót, megszépíti a látványt, ám ugyanakkor illúziók, tévedések, olykor kemény ütések, sebek okozója.

A hivatalos, szakszerű definíciók szerint vannak „hátrányos helyzetű”, s vannak „veszélyeztetett” diákjaink. Ez utóbbi kategória is négy tényezőre bomlik: *a fiatal lehet anyagilag, szociálisan, egészségileg veszélyeztetett, s ide tartozhat akkor is, ha valamely káros élvezeti cikk rendszeres fogyasztója.* E négy ok valamelyike (esetleg egyszerre több) miatt lehet és kell az érintett diákokat nyilvántartásba venni.

E tény sokakban (s bizonyos fokig érthetően is) ellenérzést, idegenkedést szül, pedig az adminisztratív eljárás csupán azért fontos, hogy az esetleges későbbi intézkedéseknek (segély, ösztöndíj, kollégiumi elhelyezés stb.) hivatalos alapot adjon.

Éljünk — ha szükséges — e lehetőségekkel, ám ezirányú munkánk semmiképpen se merüljön ki különféle nyomtatványok kitöltésében.

Véleményünk szerint az ifjúságvédelem igaz és igazi munkája nem kartonokon mérhető le, sőt, valahol ott kezdődik, ahol éppen nem tudunk „nevet”, „főkot”, „definíciót” találni egy-egy diákunknak, csak (?) érezzük, hogy valami furcsa van benne: túl riadt, vagy túl szemtelen, nagyon csöndes, olykor esetleg támadó, leáll a munkával, vagy el sem kezdi — s még számtalan sok ellentétpárt találhatnánk, amelyek mindegyike jelzőcsöngő lehet számunkra.

Az osztályfőnök kollégák évről évre, csoportról csoportra megharcolják a maguk harcát ezen a területen. Ők valóban folyamatos ifjúságvédelmi munkát végeznek: ne hagyjuk őket magukra ezen a területen sem, hiszen „mellette állni” és „szeretni” *valamennyiünk közös tisztessége és kötelessége egyben.*